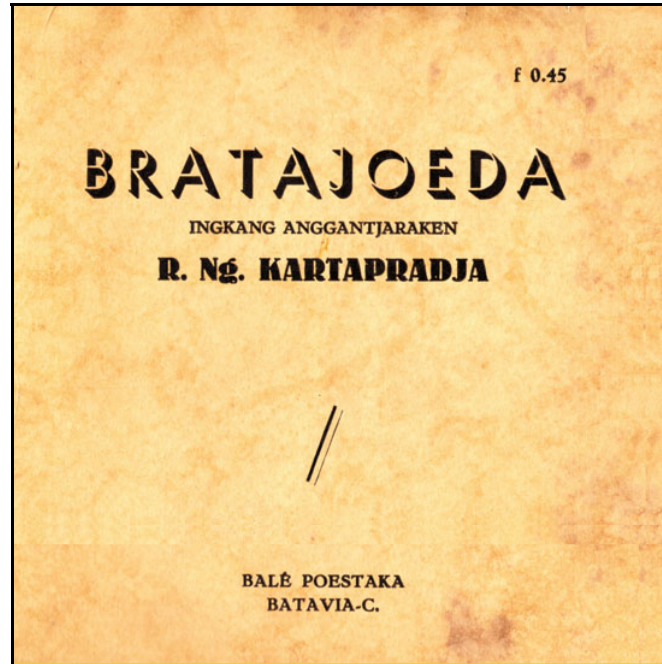

BÊBUKA

Íngkang sagêd mastani utawi ngraósakên manawi sêrat: Brâtâyudâ punikâ saé, punikâ inggih namúng tiyang íngkang sagêd maós sêrat wau, ngrêtós dhatêng basanipun utawi ngrêtós dhatêng sêkaripún.

Tumrap jaman samangké tiyang íngkang ngrêtós kadós makatên wau nâma langkâ, sâyâ malih ngèngêti kirang sumêbaring cariyós. Milâ inggih bôtên anggumúnakên manawi dèrèng badhé ambikak sêrat Brâtâyudâ punikâ kenging dipún wastani bôtên wontên.

Balé Pustaka ngêdalakên sêrat Brâtâyudâ gancaran, têtilaranipun R. Ng. Kartaprajâ, guru bâsâ Jawi íng pamulangan calón guru íng Surâkartâ jaman kinâ, íngkang lajêng kaêcapakên datêng tuwan C. F. Winter, punikâ inggih mêngku kajêng kêkalih :

1. Nyumêrêpakên tiyang kathah dhatêng isinipún sêrat Brâtâyudâ;
2. Awit sakíng sumêrêp wau lajêng tuwuhâ kêpénginipún maós sêratipun íngkang baku.

Mugi mugi kajêngipún Balé Pustaka íngkang kadós makatên wau angsalâ pambiyantunipún pârâ sêpuh, karsâ mêméngin pârâ nénéman íngkang sampun wanci, samangsâ mrangguli lélampahan utawi cêcriyósan íngkang wontênipún íng sêratipun baku kaandarakên ngantós saé, mangkâ wontênipún íng gancaran namúng kacêkak, lajêng ngandikâ makatên : ”Wah lah kuwi ânâ ing layangé baku critané bêcik bangêt, mangkéné

Sarâna lampah makatên, pârâ nénéman bôtên namúng badhé wêwali sêsêrêpanipun íng bab cariyós kémawón, nangíng ugi badhé tuwuh dèrèngipún marsudi dhatêng basanipun piyambak.

Mugi kabulâ

BALÉ PUSTAKA.

1. PRABU KRÊSNÂ DATÊNG NGASTINA, NGRÊMBAG ALIHAN NAGARI, BOTÊN ANGSAL DAMÊL.

Sang Prabu Jâbâyâ ing Kadhiri misuwur kêkah adilipún.

Prabawanipún upami kadós padangíng srêngéngé ing mangsa katigâ. Panjênênganipún kinèrianing ing sêsaming ratu, awít saking kaprawiranipún ing paprangan. Bótên wóntên nimbangi. Pâra ratu ingkang nunggil jaman akaliyan Prabu Jâbâyâ kaupamèkakên rêmbulan, Prabu Jâbâyâ ingkang minangkâ srêngéngé, sorotipún angútjèmakên padhanging rêmbulan.

Prabu Jâbâyâ wau kagungan abdi juru panganggit, anama Êmpu Sêdah, punikâ kakarsakakên nganggit sêrat Brâtâyudâ, panganggitipún kâlâ ing taún 1079. Wóndéné ingkang kacariyosakên rumiyin :

Sang Prabu Judistira sasêntananipún sami kalêmpakan wóntên ing nagari Wirata, sartâ ambêktâ prajurit sadêdamêlipún ing prang. Prabu Krêsna ing Dwârâwati sabalanipún inggih wóntên ing ngriku, Karsanipún Prabu Judhistirâ badé mangún pêrang mundút kagunganipún nagari ing Ngastinâ ingkang apalih. Wóndéning ingkang binóbót ing budi sartâ linampahan sapitêdahipún ing prakawis agêng wau, inggih namung sang Prabu ing Dwârâwati, Akathah pâra ratu, pêpakan wóntên ing Wiratâ, ingkang sami rumójong ing pêrang, amurih kamulyaning pêjah. Ing nagari Ngastinâ inggih kathah pâra ratu Jawi utawi saking tanah Sabrang, sami kalêmpakan sabâlâ sâhâ dêdamêling pêrang, inggih sumêdyâ ngupadós kamulyaning pêjah. Prabu Judhistirâ angandikâ dhumatêng Prabu Krêsna : Kang Prabu, ingkang minangkâ panuntun kula, kula badé anêdha kagungan kula nagari ing Ngastinâ ingkang sapalih; punikâ kulâ sumangga ingkang dadós panggalih utawi pratikêl sampéyan, amurih prayoginipún ingkang badhé linampahan.”

Prabu Krêsna amangsuli pangandikâ:
„Jèn makatên karsané yayi Prabu, inggih bótên wóntên sayoginipún kêjawi kagalih wilujêngipún, amurih lulus saéning akêkadang. Kula ingkang badhé lumampah, anêdhâ sapalihipún nagari ing Ngastinâ.”

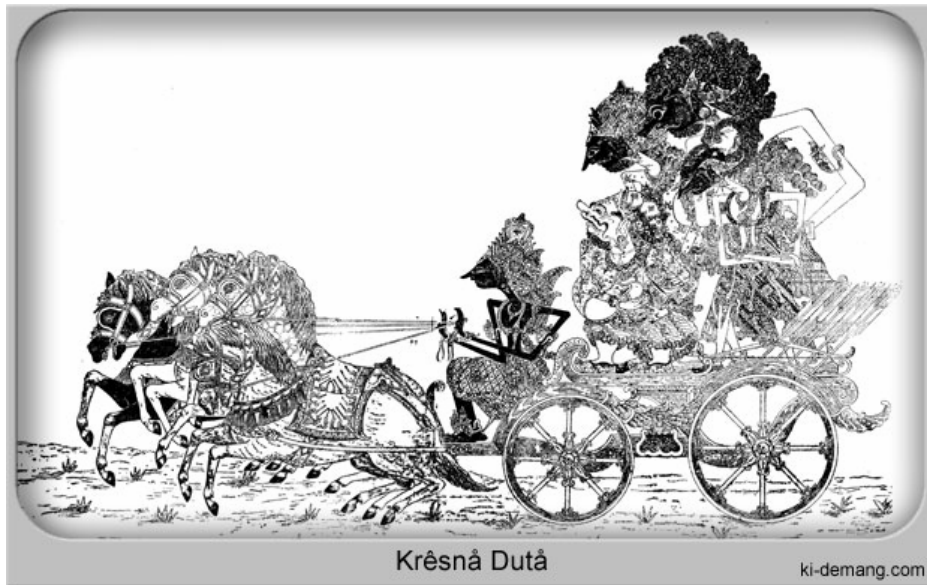
Prabu Krêsna lajêng andhawahakên paréntah, karsâ tindak dhumatêng nagari ing Ngastinâ, badé amundhut sapalihing nagari. Anuntên bâla sami dipun undhangi, sang nâta nitih râtâ, radên Sêtyaki andêrèk. Saking rikating râtâ, tindakipún Prabu Krêsna sampun dumugi sajawining kithâ. Bótên antawis dangu nagari ing

Ngastina sampun katingal. Sakathahing kalangenanurut margi ingkang dipun ambah déning Prabu Krêsna, sêmunipun sami prihatos. Ébahipun gódhonging uwit wringin, sêmunipun kadós tiyang jalêr kasusahan, bôtên dipun timbangi trêsnanipun dhatêng ingkang èstri. Pucaking gapura èmpèripun kadós angajêng ajêng énggalé rawuhipun Prabu Krêsna. Baunipun ing gapura kadós badhé nyêmbah dhumatêng ingkang rawuh. Êpanging wît cêpaka sapinggiring margi katêmpuh ing angin, sêmunipun kadós astanipun Dèwi Banowati, angawé awé badé pitakèn dhatêng Prabu Krêsna, punapa Radèn Janâka andèrèk. Swaraning ratanipun sang nâta, sartâ gêbyaring sêsotyâ rêrêngganipun, kadós anyauri sartâ angujiwati ingkang pitakèn; wondén ing sauripun : Si Janâka ora milu ngiring, isih kari ana ing Wirâtha; kadang kadangé siji ora ana kang milu.” Êpang kanginan èmpèripun kadós tiyang méngo, bôtên kadugi ing wangulan wau; awit Radèn Janâka bôtên andèrèk dhatêng nagari ing Ngastina, anjabêl nagarinipun. Sêkar sêkar ing margi èmpèripun kadós badhé rêntah ing jurang. Wit witan ingkang wontên pinggir margi katêmpuh ing angin, gódhongipun abosah basih, sêmunipun kadós tiyang prihatós, déné Pandawa bôtên tumut, Cucur mungêl mênggah mênggah, sêmunipun kadós tiyang ajrih. Wontên sêkar pudak rêntah ing sêla, sêmunipun prihatós, awit déning Radèn Janâka bôtên tumut andhèrèk. Lawa gumandhul wontên ing êpang, kêbêt kêbêt kadós tumut sêdhih, yèn sagêda wicantên, wiraosipun makatên : Yâgéné Panduputra ora milu rawuh anjabêl nagarané dhéwé ?” Sêkar tanjung anggulasah wontên ing margi, sêmunipun kadós tumut sêdhih, Brêngêngênging kómbang ingkang ngupadós sêkar, utawi ingkang anut unthuking toya, kadós anangis tumut prihatós, déné sang Dananjaya bôtên andhèrèkakên tindakipun Prabu Krêsna.

Lumut akéng tumèmplèk ing sêla, sêmunipun kadós tiyang èstri kalêngêt, amargi kédanan sang Dananjaya. Akathah kalangenan ing pinggir margi, utawi pinggiring rawi ingkang angèmpêr èmpêri prihatós. Kapanjangên yèn kacariyosna sadaya. Tindakipun Prabu Krêsna sampun dumugi ing Têgal Kuru, anuntên wontên jawata sakawan tédhak, anama : Janâka, Rama Parasu, Kanwa sartâ Narada, badhé ambiyantoni lampahipun sang nata. Prabu Krêsna kagèt mirsa wontên déwa anêdhaki, lajêng mingsêr tumut lênggah kúsiripun. Déwa sakawan sami lênggah salêbêting rata. Sarêng sang nata sampun nyêmbah, jawata sakawan angandika : ”Sang nata, sampun kasêsa ing lampah, kula badé tumut ing salampah andika.” Anuntên rata dipun rindhikakên, samargi margi sang Prabu aginêman kaliyan déwa sakawan. Wondén ingkang dipun rêmbag, prayogining lampah, saha saéning kadadosanipun ing prakawis.

Sang Prabu Suyudana ing Ngastina sampun midangêt, bilih Prabu Krêsna sampun dumugi ing Têgal Kuru. Lajêng andhawahakên paréntah, sakathahing lèlurung andikakakên anggêlari sinjang, anjog ing sitinggil, dumugi koring kadhaton ingkang

jawi. Sartå pårå pinisêpûh kadhawúhan amêthúk. Wóndéning ingkang kapathah amêthúk wau: Bisma, Druna, Dêstarata punika sami suka íng batós, déné Prabu Krêsnå ingkang lumampah badhé anjabêl nagari ; anyipta yèn Prabu Suyudånå amêsthi badhé ngubungakên. Anangíng Prabu Suyudånå akaliyan patih Sangkuni sami kèwêdan, awit Prabu Krêsnå sampún kalíh kalihíng ngatunggíl kaliyan Pandhåwå. Anuntên Koråwå sami ngalêmpak wóntên salêbêting kadhaton.

Lampahipún Prabu Krêsnå angancik kikising nagari Ngastinå. Ratanipún karindhikakên. Aramé swaranipún têtiyang ingkang sami amêthúk, utawi ingkang sami anóntón. Tiyang sanagari Ngastinåa ébah sadåjå, sakíng kapénginipún badhé aningali Prabu Krêsnå.

Agêng abít pating balêbêr; jêjêl titip atimbún pinggiríng margi; ajríh manawi kasèp ing langkúngipún sang nåtå.

Inkang sami mêthúk wau sampún pêpanggihan kaliyan Prabu Krêsnå, sang nåtå lajêng dipún aturi lumêbêt dhumatêng kadatón. Wóondéné pårå ratu sampún tåtå pinarak wóntên salêbêting kadhatón. Prabu Salyå inggih sampú rawúh, Arjå Widurå, Adipati Ngawånggå, Karpå, Arjå Sidurêjå, Juyutsuh, sami andêr wóntên ngarsanipún Prabu Suyudånå. Anuntên pårå pinisêpûh ingkang kautus mêthúk wau sami dhatêng ngrumiyini. Bótên

antawís dangu Prabu Krêsna rawúh, tédhak saking råtå kaliyan jawåtå sakawan. Pårå Koråwå sami ngadêg angurmati. Sang nåtå akaliyan jawåtå sakawan dipú atúri pinarak dhatêng Prabu Suyudana. Pårå pinisêpúh kumrubut íngkang sami ambagèkakên. Anuntên pasêgah sumaós. Pangandikanipú Prabu Suyudana : ”Kakang Prabu íng Dwåråwati, sumanggå kula aturi dhahar, minangkå jêjampiníng sayah.”

Prabu Krêsna amangsuli : ”Yayi prabu, sakalangkúng langkúng pamundhi kulå. Pasêgah pinanggíh íng wingking, bilíh padamêlan sampú rampúng.”

Suyudana ngandikå malíh : ”Déné mawi wigih wigih, kakang Prabu, anampik pasêgah kula.”

Krêsna amangsuli : ”Gampíl, yayi Prabu, pinanggíh íng wingking kémawón.”

Prabu Krêsna sukå íng galíh aningali pårå ratu íngkang sami pèpakan wóntên íng kadhatón, utawi pårå sêpúh íngkang sami sowan. Anuntên pamít íng Prabu Suyudana badhé masanggrahan rumiyín. Prabu Suyudana amangsuli : ”Sumanggå íng karså, kakang Prabu, ratu bijaksana íng sajagat.”

Prabu Krêsna amangsuli : ”Mugi mugi yayi Prabu amanggiha sukå, siyoåa padamêlan íngkang kulåa lampahi, wilujêngå íng kadadosanipun.”

Prabu Krêsna sarêng sampú dumugi íng jawi, matúr dhatêng jawata sakawan : ”Kulå badhé masanggrahan rumiyín.

Bénjing énjing kémawón kulå mratélakakên prèlunipun lampah kula mriki.”

Prabu Krêsna anjujúg panggènanipun íngkang bibi Dèwi Kunthi, lajêng anyungkêmi sampéyanipun Dèwi Kunthi muwún, ciptaning galíh prasasat kapanggih kaliyan Pandhåwå. Tumuntên amratélakakên sêkêling galíh bab prakawis íngkang badhé kalampahan. Akathah pituturipun, amuríh lèstantuning lampah. Saking agênging prihatós, pangandikanipun pègat pègat kamóran pamuwun. Sarêng sampún têlas pituturipun, Prabu Krêsna pamit badhé dhatêng pasanggrahan, íng griyanipun arjå Widura. Sarawuhipun íng ngriku, anuntên sêsaósan pasêgah kathah dhatêng.

Saunduripun Prabu Krêsna, Suyudana apirêmbagan kaliyan íngkang rayi rayi, punåpå malíh kaliyan Adipati Ngawanggå, íngkang minangkå pangajênging damêl. Prabu Suyudana sumêlang íng galíh, awít pasêgahanipun katampik dhumatêng Prabu Krêsna; pangandikanipun : ”Sang Prabu íng Dwåråwati amêsti ngandhut wadi, déné ora karså dhahar pasugúhku. Hèh, Drusåsanå, åjå sirå kurang wêwékå marang ratu íng Dwåråwati, sirå diangati ati, kadang kadangmu kabèh tuturåna, sésúk pådha amêndemå barís. Åjå nganggo pinikír suwé suwé, wóng íng Dwåråwati banjur ditumpêså baé, awít iku awakíng Pandhåwå, mêsthi angandut ålå, ora wurúng dadi mungsúh; samudana angandut mêmanís!”

Sabibaríng pasamuan, sakatahíng Koråwå sami mantúk, pårå ratu tamu tuwín pinisêpúh sami kúndúr dhatêng pasanggrahanipun piyambak piyambak, Prabu Suyudana kúndúr angadatón, tédhak datêng panggènanipun íngkang garwa Dèwi Banowati. Dèwi Banowati

amêthúk, lajêng dipú kanthi astanipú, malêbêt ing dalêm, tâta sami pinarak. Pâra abdi èstri marak.

Rêtnâ Banowati galak ulat, manis pamulu, dêdêg sêmbâdâ, gorêh nanging dadôs ing pantês sartâ bôtên wontên sarunipú. Anyêlih anyulalatâ mindhak pêrakati, bêngis marêngut malérokâ wêwah manis. Sanajan bôtên ngagêm agêmâ, ambómbróng kalung kasêmêkan kémawón, inggih pantês. Sabarang lélêwanipú amantêsi, Tanpâ gânda tanpâ sêkar, suprandôsipún arumipún angêbêki kadhatón ing Ngastinâ.

Kâlâ samantên srêngéngé angajêngakên sêrap, arindik lampahipún, kadôs dèrèng tuwuk anggènipún anêningali rêrêngganipún kadhatón ing Ngastinâ, êmpèripún kadôs anolih, kapencút aningali rêtnâ Banowati, tuwín pâra èstri ing kadatón.

Sarawuhipún ing kadatón, Prabu Krêsna kaaturan pinarak.

Anuntên sakathahipún ingkang wontên ing pasamuan sami lênggah atâta.

Prabu Krêsnaa tumêngaa, anuntên jawata sakawan tumêdhak, anâma : Kanékaputrâ, Janâkâ, Râma Parasu, Kanwâ. Bisma akaliyan Drunâ munjuk dhatêng Prabu Suyudâna, bilih wontên jawata têdhak. Suyudâna lajêng nyembah, déwa sakawan dipú aturi pinarak. Anuntên sami tâta pinarak nunggil pâra pinisêpûh. Wondéníng pâra ratu nunggil kaliyan sêsaminíng ratu, pâra satriya nunggil sami satriya.

Adangu kéndêl ingkang sami pinarakan.

Anuntên Prabu Krêsna ngandikâ :

”Paman Dêstârâtâ, laku kula mriki niki mung nêdya ngatutaké sanak, êmpún nganti ontên kang sulâyâ, prajogâ pâdhâ rukuna; yèn ngantiâ pâdhâ kêkêrêngan, abungah sing bôtên dhêmên. Sabarang

rêh kulâ, putrâ andikâ yayi Prabu ing Ngamartâ sasêntanané anút mawón.

Munggúh pagawéan sing kula lakóni niki, wít saking karsané yayi Prabu ing Ngamartâ, anêdhâ saparoné nagari ing Ngastinâ.”

Dêstârâtâ amangsuli : ”Sampún kasinggihan pangandikanipún anak Prabu, sakalangkung prajoginipún.”

Déwa sakawan anyambungi : ”Luwih déning patút rêhé Prabu Krêsna, sakêcap bôtên ontên sing luput, oléhé murih bêcik lan rakêté asêsanak.”

Bisma, Drunâ angguyubi pangandikanipú déwa sakawan.

Namúg Prabu Suyudáná anyêtúng, ambasêngut, tumungkúl. Bótên angandiká sakêcap. Yâmawidurá kaliyan Yuyutsuh anyambungi, sâhá mrayogèkakên panantunipún Prabu Krêsna, amurih wilujênging sadayanipún. Ibunipún Prabu Suyudáná anâma Déwi Gëndari, angandiká dhumatêng ingkang putrá sarwi amuwún : ”Prajogá turutên réhé anak Prabu ing Dwârâwati, âpâ kang kókarêpaké luwih sâkâ ing atut asêsanak?” Prabu Suyudáná noli dhatêng Sangkuni sâhá dhatêng Drusâsana, ambêkúh bótên ngandiká sakêcap. Karnâ angèjêpi dhatêng Prabu Suyudáná kapurih tindakâ. Prabu Suyudáná mundúr sakíng pasamuan, Sangkuni kaliyan Drusâsana ingkang andhèrèkakên.

Lajêng andhawahakên amêpak dèdamêl. Korâwâ satú saprajuritipún sampún mirantós, miwah kapal, ratâ, gajah. sampú pèpak. Ingkang anyênâpaténi Arjâ Sindurêjâ, punikâ ingkang minangkâ andhêl andhêling pakêwêd. Lèr kidul wétan kilèn sampú jêjêl déning baris. Déwi Gëndari angutus Dêstârâtâ matúr dhatêng Prabu Suyudáná, ampún ngantós kagungan ambêk rodâparipaksâ, angèngetakên saruning pratingkah anggènipún anilar tamu, Bótên dangu Radèn Sêtyaki dhatêng sakíng jawi, nyêmbah matúr dhatêng Prabu Krêsna : ”Gústi, ing jawi jêjêl dèdamêl, badhé numpês panjênêngan dalêm. Pún Suyudáná saestu awón manahipú. Korâwâ kiwâ têngen sampún mirantós sadèdamêlipún, sampún tâtâ panggènanipún piyambak piyambak.

Prajurit ingkang malêbêt ing kadhatón inggih sampún kathah. Prabu Krêsna sarêng miyarsakakên aturipún Sêtyaki, sakalangkung dukanipún. Têdhak sakíng pinarakan, tindak dumatêng ing palataran, lajêng triwikramâ. Sariranipún sakêcap dadós agêng sarêdi, sampún kadós bêthârâ Kâlâ kalanipún nêpsu, Sariranipún mèdal latu, karósan isèn isènipún tiyang sajagat tuwín ing Surâlâyâ, punâpâ malih panguwasanipún pârâ déwâ sadâyâ, ngalêmpak wóntên sariranipún Prabu Krêsna. Sampún ical warnining manungsâ, asipat dênâwâ, jumangkah anggêro sêsumbang. Sanalika bumi gónjing, toyaning sagantên umób, isèn isènipún sami susah angambang. Prabu Krêsna saestu yén titisipún Batârâ Wisnu, kadugi anguntal bumi anggilit rêdi, Sêkatahíng dèdamêl ing ngalam donyâ katêkêm wóntên ing astanipún.

Korâwâ satús sami mirís aningali, prajurit kèthèn sami kêkês, bótên wóntên sagêd wicantên, anggènipú nyêpêng dèdamêl sami anggrègèli. Druyudáná kaliyan Karnâ mirís,

anyipta pêjah. Bisma, Druna sami nangis, mëndhak mëndhak murugi Prabu Krêsna, lajêng sami nyembah. Punapa malih jawata sakawan, sami angrêp ngasih asih. Batara Surya énggal tédhak, ing ngawang awang kathah déwa katingal, sami andjawahakên sêkar.

Batara Surya angrêp, pangandikanipun dhatêng Prabu Krêsna : ”Hèh, Prabu Krêsna, aja kotutugaké nêsumu, yèn kowé sumêdyâ numpês Korawa, sabala nagarané amêsthi lèbûr kabèh ora ana sing kari. Anang ing jagat tolihên sarta wêlasana. Kapindhoné élinga punaginé Si Wrêkodâra lan Si Drupadi. Déné sing dadi punaginé Si Drupadi, salawasé urip ora gèlêm gélung gélung, yèn ora uwis kramas gètihé Korawa satús ana ing paprangan. Yèn kobanjurna nêsumu, ora kalakon punaginé.”

Sakathahing Déwa sami nyembah dhatêng Prabu Krêsna. Sang nata lajêng lilih galihipun, ical ingkang dukâ, sampun warni manungsâ malih, lajêng wangsul dhatêng pinarakanipun. Bisma kaliyan Druna punapa déné Rêsi Narada sami ngrêpa. Prabu Krêsna tédhak saking kadhaton tanpa pamit. Jawata sakawan sami sukâ, tumut ing satindakipun. Sarêng dumugi ing jawi, déwa sami mantuk dhatêng kayjanganipun; Prabu Krêsna tédhak dhatêng panggènanipun Déwi Kunthi.

Sarêng sampun kapanggih kaliyan Déwi Kunthi, Prabu Krêsna dipun dangu sarwi amuwun : ”Kapriyé, anak Prabu, mungguh ing lakumu, apa ta olèh gawé, lan kapriyé ing kadadéan?”

Prabu Krêsna amangsuli : ”Pun Suyudana lumuh atut ssanak. Boten lila nagari ing Ngastina dipun tedha sapalih; kedah lumampah karêbat ing perang.”

Déwi Kunthi mangsuli; pangandikanipun pègat pègat : ”Yèn kapa mêngkono karêpé Si Suyudana, apa manèh sing dipikir, mung adhimu Si Yudhistira baé warahana, aja aninggal kautaman, murungaké karêpé angrêbut nagara kang dadi wajibé. Wong mati ing paprangan amarga nggoné angrêbut nagarané, amêsthi olèh swarga. Poma wêkasku, anak Prabu, purihên sidané amangù perang.”

Prabu Krêsna matur sandika, nyembah pamit lajêng nitih rata kaliyan adipati Ngawangga. Widura sarta Sanjaya, punapa déné Yuyutsuh, sami andhérékakên. Sadangunipun lumampah, Prabu Krêsna angrêmbagi dhatêng adipati Ngawangga, yèn saestu dados perang, kapurih angilonana Pandhawa. Nangis Adipati Ngawangga boten purun, kedah angiloni Korawa, awit kala rumiyin sampun apunagi, badhé angaben kadigdayan kalijan Dananjaya.

Sarêng lampahing rata sampun dumugi sawining kitha, Adipati Ngawangga pamit, tédhak saking rata. Lajêng amanggihi ingkang ibu, Déwi Kunthi. Ingkang ibu andangu sarwi ambrêbês mili : ”Sakonduré kakangamu, anak Prabu Krêsna, amêkas apa menyang kowé ?“

Adipati Ngawangga matur : ”Kula dipun purih késah saking nagari ngriki. Manawi saestu dados perang, kula dipun rêmbagi angilonana Pandhawa.”

Déwi Kunthi amanguli : ”Rêmbug mêngkono iku luwih déning bécik, prajoga koturut, dadi kowé kumpul karo sadulur sadulurmu. Awit panggonan utamaning pati iku ing perang Bratayuda. Mati urip bécik kowé nunggal sadulurmu dhéwé.”

Déwi Kunthi anggènipun ngatag ingkang putra sarwi muwun. Adipati Ngawangga matur

: ”Ibu, yèn satriyå linuwih amêsthi ngêkahi wicantênipún íngkang sampún kawêdal. Anêmahånå sakít utawi pêjah, amêsthi bôtên purún ngingkêdi. Punagi kulå sampún kawêdal, badhé angabên kadigdayan kaliyan pún Janåå. Aliyå sakíng punikå, kula sampún kalindihan sihipún Prabu Druyudånå. Yèn kulå kirangå panarimå, dadós cacad agêng, kalêbêt satriyå urakan, bôtên kêngíng dadós paupinipún pårå satriyå utawi pårå adipati.”

Dèwi Kunthi sangêt anggènipú amuwún, awít íngkang putrå bôtên nurút wulangipún, kêkah íng karså badhé angibóni Koråwå. Adipati Ngawånggå nyêmbah, pamít, lajêng kundúr.

2. PANDHÅWÅ SARTÅ KORÅWÅ KANTI WADYÅBÅLÅ BIDHAL DHATÊNG TÊGAL KURU. PÊRANG BRÁTÅYUDÅ WIWÍT, SÉTÅ SASÊDÈRÈK TIWAS.

Lampahipún Prabu Krêsnå akaliyan Sêtyaki ngajêngakên dumugi ing nagari Wiråtå. Samargi margi sang nåtå angrêntahakên waspå. Anuntên balanipún Pandhåwå sami amêthúk rawuhipún Prabu Krêsnå. Sarêng sampún dumugi ing kadatón Wiråtå, pårå ratu sami ambagékakên sadâyå, sartå anungsúng pawartós, mênggah íng tindakipún dhatêng nagari íng Ngastinå.

Prabu Krêsnå amangsuli pangandikå : ”Koråwå ora kêna dipuríh béciké. Kudu angajak pêrang. Ora awèh nagårå Ngastinå dijalúk saparo. Ånå déwa papat ambiyantóni íng lakuku, aran Kanwå, karo Narådå, têlu Janåå, papat Råmå Parasu. Olèhé pådå nêmoni aku ånå íng Têgal Kuru. Iku pådå sumurúp wiwitan lan wêkasaníng rêmbúg, sartå pådå angrujuki pirukúnku kang patút. Têkanibuné si Druyudånå, åpå déné si Bísmå, Drunå lan Salyå, pådå amrayogakaké pasrahé saparoníng nagårå, nangíng sakèhé rêmbúg bécik ora didahar, malah sumêdyå angalani marang aku.”

Sakendêlipún Prabu Krêsnå ngandikå, pårå ratu sami ngungún amiyarsakakên pawartós. Prabu Darmaputrå, Wrêkodårå, Arjunå tuwín Nakulå, punåpå déné Sadéwå, inggih makatên ugi. Wóndening Prabu Darmaputrå sasêdhèrèkipún kêkah íng karså, bade angéstókakên wêwêlingipún íngkang ibu Dèwi Kunthi, angrêbat nagari íngkang amargi sakíng pêrang. Pårå ratu tuwín pårå bupati íngkang sami ngrójóngi Pandhåwå, amrayogékakên dadósíng pêrang. Putrå íng Wiråtå íngkang nãmå radèn Wrasånggå kaliyan radèn Utårå, punåpå malih radèn Druståjumênå íng Cêmpålå, sami ambêk purún, amêmurún ngajak pêrang. Pårå bupati utawi pårå punggåwå sami kèlu sadâyå.

Prabu Drupadā

ki-demang.com

Enjingipún têngarâ mungêl, kêndhang
góng asauran, pârâ ratu gumêrah sami
anâtâ baris. Sarêng sampún sami rakít
sadâyâ, lajêng bidal sakíng nagari íng
Wirâtâ. Kathahing bâlâ tanpâ wicalan.
Panganggenipún gumêbyar, kadós
cahyanipún srêngéngé sawêg malêtêk,
bade amadhangi jagat. Sakíng kathahíng
prajurít, kadós sagantên ambalabari
wânâ sartâ rêdi rêdi. Sakathahíng margi
jêjêl deníng prajurít. Íngkang
panganggénipún abrit agólóng sami
abrit, íngkang jêné sami jêné, ijêm sami
ijêm, cêmêng sami cêmêng, biru sami
biru, wungu sami wungu, pêthak sami
pêthak, bôtên wóntên íngkang kasêlanan

sanésipún. Swaraníng bâlâ kadós galudhúg, Gêbyaríng rêrêngganíng lêlayu, kadós
urubíng rêdi sèwu sarêng kabêsmi.

Sang hyang Endrâ anjawahakên wêwangi. Sakatahíng déwâ íng Kaéndran sami
angêstrèni íngkang sami anglurúg : Pandâwâ unggulâ íng pêrangipun angsalâ nagari íng
Ngastinâ.

Íngkang anindhihi cucukíng baris radén Wrêkodârâ. Lampahipún dharat kémawón sartâ
amandhi gâdâ. Awít salaminipún gêsang bôtên karsâ nitih kapal, râtâ utawi gajah.
Sanajan tindakâ mêdal sagantên, ngambah jurang, rêdi utawi lèpèn. inggíh dharat
kémawón. Samargi margi tansah asêsumbar kémawón. Lampahíng barisipún kadós
angébahnâ bumi. Isèn isèning wânâ íngkang kambah sami mawúr.

Satêlasíng barisipún radén Wrêkodârâ, kasambêtan íng barisipún radén Dananjâyâ, anitíh
râtâ karênggâ íng sêsotyâ, murub kadós rêdi kabêsmi. Panganggèning prajuritipún pating
galêbyar, kadós anggêsèngnâ nagari íng Ngastinâ saratunipún. Gêndèranipún kumêlab,
aciri kêtêk mangap. Sakêdhap íng ngawang awang pêtêng déning mên dhúng, galudug
gumlêgêr. kilat amradini íng ngawang awang, kadós andalajati manawi badhé unggul íng
pêrang.

Radén Nakulâ akaliyan radén Sadéwâ anyambêti barisipún radén Dananjâyâ, sami anitíh
râtâ karênggâ íng sêsotyâ wungu. Kadós batârâ Kamajâyâ kêmbar, badhé tédak dhatêng
kadatón íng Ngastinâ, aningali Korâwâ kadós aningali kênyâ.

Íng wingking kasambêtan barisipún putrâ íng Wirâtâ têtigâ. Íng wingking kasambêtan
barisipún radén Drusajumênâ. putrâ íng Cêmpalâ. Anuntên kasundulan íng barisipún
íngkang râmâ Prabu Drupadâ. Sang nâtâ anitíh gajah, dipún garêbêg íng pârâ mantri sartâ
pârâunggawâ. Barisipún tanpâ wicalan. Íng wingkingipún, Dèwi Drupadi, anitíh râtâ,
asóngsóng mas sarwi anguré rémâ, Kanginan kadós angawé awé, angénggalakên banjir.
Ésanipún kadós sang Dèwi karsâ jamas rahíng Korâwâ tumuntên, sasampuníng jamas
lajêng karsâ ukêl. Sawingkingipún déwi Drupadi, déwi Srikandi íngkang anyambêti.
Anitíh râtâ karênggâ íng sêsotyâ. Anuntên Prabu Darmaputrâ anitíh gajah, asóngsóng

jêné, dipún garêbêg ing abdi kathah, sarwi amangku sêrat Kalimâsâdâ. Saestu yèn ratu utâmâ. Sêmunipún sagêd amungkasi pêrang. Wondéníng sêrat íngkang dipún pangku wau, minangkâ panglêburaníng mêngsah. Sawíngkingipún Prabu Darmaputrâ, kasambêtan ing barisipún Prabu Krêsna, gêndêranipún sami pêthak, aciri puthút sêmadi, Sang nâta anitih râtâ karêngga ing sêsotyâ, asóngsóng pêthak karêngga ing manik, kumilat angênguwung isanipún amêngêti: ”Hèh, dêlêngên, iyâ iki pamugarining pêrang.” Tindakipún Prabu Krêsna kadós andhèrèkakên pangantèn. Íngkang minangkâ panganténipún kakung Prabu Darmaputrâ, íngkang minangkâ putri utawi pangantèn èstri nagari ing Ngastinâ; sabibaring damêl, nagari katampèn dhatêng Prabu Darmaputrâ. Wondéníng pârâ ratu sêsuruhan, íngkang sami rumójong ing pêrang, upaminipún íngkang sami nyumbang dhatêng Prabu Krêsna, íngkang kagungan damêl. Inggih namung punikâ íngkang dipún pundi pundi sartâ dipún éstókakên pitêdhahipún. Sintên sintênâ íngkang anut pitêdhahipún Prabu Krêsna, anglampahi pêjah wóntên ing pêrang Barâtâyudâ, amêsti manggih swargâ, lêpat sakatahing síksâ wóntên ing jaman kailangan. Milâ pârâ ratu sêngkut anglampahi pitêdhahipún Prabu Krêsna, sukâ lilâ amanggih pêjah, awit swargâ kaliyan narâkâ sampún prasasat kaastâ dhatêng Prabu Krêsna. Radèn Wrêsniwirâ íngkang nyambêti baris ing Dwarawati, sâhâ minangkâ têtindhihipún pârâ adipati. Prajuritipún tanpâ wicalan angêbêki margi, swaraníng bâlâ kadós angêbahna bumi, angocakna sagantên. Íngkang anyambêti barisipún radèn Wrêsniwirâ, putranipún radèn Dananjâyâ, íngkang namâ Abimanyu, anitih râtâ mas, asóngsóng laring mêrak, sarwi amangku câkrâ. Panganggèning prajuritipún kadós sêkar anggulasah. Ing wingking íngkang nyambêti radèn Pancâwâlâ, putranipún Prabu Darmaputrâ. Anitih râtâ karêngga ing sêsotyâ, dipún gómbyongi ing lar mêrak. Sóngsongipún anglaring kombang. Panganggèning prajuritipún murub, Gêndêranipún sami ijêm sadâyâ.

Bôtên têlas-têlas bilih kacariyósna sadâyâ langêníng baris íngkang lêlampah. Íng mangké kacugag kémawón. Baris ing ngajêng sampún dumugi ing Têgal Kuru. Tiningalan kadós

Rêsi Bismâ

ki-demang.com

toyâ ambêlabar, Pârâ ratu, pârâ dipati andalêdêg dhatêngipún, bôtên pêdhôt pêdhôt. Lajêng sami adamêl pasanggrahan ing apangkatipún piyambak piyambak. Anuntên Dèwi Kunthi dipún utusi rawuh ing Têgal Kuru. Kadèrèkakên ing Yâmawidurâ. Sarêng kapanggih kaliyan Pandhâwâ, lajêng sami muwún. Sakèndêlipún muwún, sami sukâ sukâ. Tangèh yèn kacariyósna sadâyâ anggènipún sami sukâ sukâ. Yâmawidurâ íngkang andhèrèkakên déwi Kunthi, wangsul dhatêng ing Ngastinâ malih, Déwi Kunthi kantún wóntên ing Têgal Kuru. Pasanggrahanipún Pandhâwâ sampún kados kadhaton. Pasanggrahanipún Prabu Krêsna inggih

dipún rakit kados kadhaton. Yudhisirå, Wrêkodårå, Arjunå, Nakulå, Sadéwå, sami wontên ing pasanggrahanipún Prabu Krêsnå. Pårå ratu sêsuruhan inggih sami pêpak wontên ing ngriku, sami arêmbagan sartå anyuwún dawúh dhatêng Prabu Krêsnå. Yudistirå matúr ing Prabu Krêsnå : ”Kakang Prabu, kulå sumanggå ing sampéyan, sintên ingkang sampéyan karsakakên dados pangajênging pêrang.”

Wrêkodårå sårå Dananjåyå inggih makatên ugi aturipún dhatêng Prabu Krêsnå. Wangsulaniipún sang nåtå : ”Yayi Prabu ing Ngamartå, ingkang kula pilih dados pangiriding pêrang pún Sétå.” Sadåyå sami angguyubi. Anuntên radèn Wrêsniwirå dipún sêrêpakên dhatêng Prabu Krêsnå, mênggah gêlaripún bilih amêdali pêrang.

Prabu Suyudånå sarêng midhangêt wartos yèn mêngsah sampún masanggahan wontên ing Têgal Kuru, lajêng andhawah paréntah amêpak balanipún. Anuntên Yåmåwidurå munjuk dhatêng sang nåtå, yèn pårå ratu ingkang ambiyantoni Pandhåwå sampún sami ngalêmpak wontên ing Têgal Kuru. Botên antawis lami bålå ing Ngastinå sampún mirantos. Bidal saking kitå. Balanipún pårå ratu sårå pårå dipati tanpå wicalan. Lampahipún kados umobing toyå sagantên, ambalèbèr dhatêng dharat. Wondéning pårå ratu ingkang angrojongi Prabu Suyudånå inggih kathah; anuntên sami ngadêgakên pasanggrahan piyambak piyambak, sami dipún rakit kados kadhaton. Bismå ingkang kapilih dados sénapatining prang.

Botên kacariyos laminé anggènipún anåtå bålå. Pandhåwå sårå Koråwå sarêng sampún rakit sadåyå, énjing sami nabúh têngårå, kêndhang, gong akaliyan bèri, bodol saking pasanggrahan.

Surakipún gumêrah kados ambêdhahnå langit. Swaraning gong utawi têtabuhan sanêsipún ngantos botên kamirêngan. Barisipún Pandhåwå andêndêng wontên kilèn majêng mangétan.

Barisipún Koråwå andhêndhêng majêng mangilèn. Íngkang kidul anótóg rêdi, íngkang lèr anótóg sagantên. Kandêling baris sapaningal, éwadèntên íngkang datêng taksih anggili. Gêlaripún sénapati Bismå Wukír jaladri, íngkang minangkå karang sakathahing råtå sartå gajah, íngkang minangkå alún pårå ratu, sakathahing bålå alít alít íngkang minangkå toyå. Gêlaripún sénapati aryå Sétå anåmå Bråjåtiksnå lungíd. Íngkang wóntên íng ngajêng Radèn Wrêkodårå, radèn Dananjåyå sartå déwi Srikandhi, sami sabalanipún.

Drustajumênå sårå Sêtyaki sabalanipún sami wóntên íng sakiwanipún. nangíng ragi kawíngking cakêt kaliyan panggènanipún sénapati aryå Sétå, Prabu Darmaputrå kaliyan Prabu Dwarawati sami wóntên íng têngah, nunggil pårå ratu sårå pårå dipati. Radèn Dananjåyå ngêrês manahipún aningali déné mêngsah sami kadang tuwin

gurunipún. Lajêng matur dhatêng Prabu Krêsna : “Sang Prabu, manawi kénging mugèni panjênêngan sandékakên pèrang Brâtâyudâ, kawulâ bôtên tahan aningali déné mêngsah sami kadang sâha guru.”

Sang nâta amangsuli pangandikâ : ,”Karsaning déwa ora kênâ wurung pèrang Brâtâyudâ. Kapindhoné, yén satriya mati ing pèrang, anêmu pati utamâ lan munggah swargâ. Lan maningé, kakangirâ yayi Prabu Yudhistirâ kudu angluwari punaginé. Apa ta sirâ ora sumêdyâ anglabuh kadang tuwa ? Mungguh sing bakal mapagaké pèrangé gurunirâ wís anâ, ora susah sirâ ngawaki déwé, mangsa kurang mungsuhirâ. Déné yén sirâ amrangguli gurunirâ anâ ing paprangan, ora kênâ sirâ oncati, kudu lumaku tinadahan, Mung sirâ nyembah baé dhisik!”

Sarêng Prabu Krêsna sampun anyêrèpakên dhatêng radén Dananjaya, bilih pèrang Brâtâyudâ bôtên kénging kasandékakên, lajêng sami wiwit pèrang. Suraking bala gumêrah, ungêling têtabuhan amor kaliyan garêdêging gajah, kèpyaking rata, karapyaking kapal, kadôs rêdi jugrug, swaranipun angêbêki bumi. Pangamuking bala riwut, sampun kathah ingkang pêjah. Para ratu, satriya sarta para adipati inggih sampun katah ingkang pêjah. Rata ingkang sampun rêmu sadasa, gajah ingkang sampun pêjah sadasa, asarêng kaliyan ratu ingkang nitihi, Ramening pèrang, kêsreking dèdamêl kadôs mèdalâ gêlap. Gumêrah sambatipun ingkang sami tatu. Pèsating jèmparing kadôs jawah. Prajurit kêkapalan ingkang sampun pêjah atusan. Para gègèdhug nitih rata ingkang pêjah sewu. Wondening katahing prajurit ingkang numpak gajah salêksa, ingkang numpak rata salêksa, ingkang numpak kapal sayuta, ingkang dharat kawan yuta. Panêmpuhipun prajurit anggonjêngakên bumi.

Anggènipun pèrang sampun satengah dintên. Ingkang sampun pêjah satriya kêkalih, sami putra ing Wirata; satunggil nama Radèn Wirasangka, pêjah déning Druna ; kalih Radèn Utara, pêjah déning Prabu Salya. Andêl andêling Korawa kathah ingkang pêjah.

Radèn Seta

ki-demang.com

Radèn Seta nêpsu sangêt, awit saking pèjahipun ingkang rayi kêkalih, ingkang nama Wirasangka kaliyan radèn Utara wau.

Lajêng ngangsêg sabalanipun; agalak kadôs sima badhé mêmangsâ; utawi kadôs danawa rêbatan daging; asarêng panêmpuhing bala. Radèn Seta amêntang langkap anglêpasakên jèmparing. Ingkang kawawas Prabu ing Mandaraka; nanging lêpat; namung rata sakusir pangajapipun ingkang kénging; rêmu amor kaliyan siti.

Kartamarmâ amêthukakên badhé angadhangi pangamukipun radèn Seta,

lajêng kadhawahan jêmparing, dhawah saking râtâ, ratanipún rêmúk. Bâlâ Korâwâ gègèr, sumêrêp pangamukipún radén Sétâ. Saking katahipún angsal pêpêjah, adamêl girising mêngsah.

Anuntên Bismâ kaliyan Drunâ sabalanipún anulungi. Jâyâsênâ angundhâ gada, tiningalan angajrihi. Radên Rukmârâtâ anulungi ingkang râmâ Prabu ing Mandarâkâ, nitih râtâ mêthukakên pangamukipún radén Sétâ. Lajêng dipún lêpasi jêmparing déning radén Sétâ, kénging jajanipún, dhawah gumulíng pêjah wóntên salêbêting râtâ. Bâlâ ing Wirâtâ ingkang dipún sénapaténi Radên Sétâ asarêng pangangsêgipún, tandangipún kadós banthèng kêtatón. Pâra ratu, pâra adipati katrajang kathah ingkang tumpês. Bâlâ ing Ngastinâ girís, sami bibar mawúr, kadós kidang aningali simâ. Saking mirisipún, bâlâ ing Ngastinâ palajêngipún botên kénging dipún andhêg dhatêng pangagêngipún, malah sangsâyâ sangêt. Awit radén Gatutkâcâ, Drustajumênâ sartâ radên Ângkâwijâyâ, sami dhatêng ambiyantoni radên Sétâ, sarêngan sami anêmpuh bâlâ ing Ngastinâ. Anuntên Sénâpati Bismâ ngamúk, pâra andêl andêling Korâwâ sami tumút, ajêng ajengan kaliyan radên Sétâ, dados tanding sami sénâpati. Radên Sétâ dipún lêpasi jêmparing dhatêng Bismâ, wêdalipún ambrubúl angêbêki awang awang ; andhawahi radên Sétâ, sariranipún murúb nanging botên tumâma. Radên Wrêkdâra kaliyan radên Dananjâyâ anulungi dhatêng radên Sétâ, sami anglêpasakên jêmparing, ambrubul kados jawah, ingkang dipún angkah sénâpati Bismâ. Anuntên Suyudânâ anulungi datêng Bismâ, kénging ing jêmparing jajanipún, botên pasah, nanging karaos sakit. Lajêng mundur anêkêm jajâ, girís botên sagêd ngandikâ. Pâra Korâwâ angrubúng sartâ andhênêkakên konduripún, sang nâtâ.

Sénâpati Bismâ sarêng aningali bâlâ ing Ngastinâ gusis, amargi dipún amuk dhatêng radên Sétâ, sakalangkung nêpsunipún.

Ngadêg wontên ing natanipún anglêpasakên jêmparing, ambrubul wêdalipún, andhawahi radên Sétâ, Radên Sétâ lajêng mênthang langkap. Bismâ ingkang dipún angkah, kénging baunipún, botên pasah, malah jêmparingipún tugêl. Radên Sétâ, sénâpatining Pandhâwâ, sangêt nêpsunipún, aningali tugêling jêmparing, Bismâ botên pasah. Énggal mêdhún saking râtâ, anyandak gâdâ, lumumpat dumugi panggénanipún

Bismâ. Bismâ dipún gâdâ angoncati, malumpat saking râtâ, dados namúng ratanipún ingkang kénging, rêmúk sakusir kapalipún. Sétâ sangsâyâ nêpsu, manêngah angobat abitakên gâdâ. Pâra ratu ingkang sami nitih râtâ utawi ingkang nitih gajah, kababêt ing gâdâ sami rêmúk sarêng kaliyan kusir kapal sartâ gajahipún. Ratu gangsal ingkang pêjah rêmúk kaliyan ratanipún. Ingkang ajûr kaliyan gajahipún inggih gangsal.

Wondéning pàrà adipati ingkang pêjah kathah. Sétâ saèstu yèn sêkti tanpâ tandhing; Bâlâ

ing Ngastinâ mawúr, giris aningali pratingkahing pangamukipún Sétâ, kados upaminipún danâwâ sèwu sarêngan angangkah daging, gadanipún angêbat êbati sartâ anggilani. Bismâ giris aningali Sétâ wuru ing pangamukipún. Lajêng mundur saking paprangan.

Anuntên déwâ anyuwârâ saking ngawang awang : “Hèh, Bismâ, âpâ mulané sirâ mundur sâkâ ing paprangan?” Wruhanamu, patiné putrâ ing Wirâtâ iyâ déning sirâ Bismâ mirêng swaraning déwâ, lajêng wangsúl, sarwi amênthang jêmparing latu, lumêpas kenging jajanipún Seta butul, lajêng pêjah. Bâlâ ing Ngastinâ surak gumêrah, ingkang sampún sami lumajêng wangsúl sadâyâ, giyak giyak sami anjogèd. Aryâ Dursâsânâ akiprah kiprah, aryâ Sindurêjâ anggêndhíng, Jayasusénâ,

Jâyâwikâtâ, Srutâyudâ, Jutâyuni, Sudirgâ, Sudirâ, Rékâdurjâyâ, Wiryâ sartâ Kartâmarmâ sami surak surak. Wondéning bâlâ Pandâwâ sami prihatós kêkês, awít sénapatinipún pêjah. Gumrudug saking wingking sami datêng ngajêng.

Sang Prabu Maswapati ing Wirâtâ, sarêng dipun pratélani yèn ingkang putrâ tigâ pêjah, lajêng tandang kaliyan aryâ Nírbitâ. Bismâ dipun jêmparing, ambrubul wêdalipún. Bismâ inggih nglêpasakên jêmparing. Dadós têmpuh jêmparing sami jêmparing. Pandhâwâ sami nêpsu, sarêngan tumandang, ngamuk sami angêbyuki, ciptaning manah sukâ lilâ sarêngâ sirnâ kaliyan Prabu Maswapati, Bâlâ Pandâwâ gumrubyug arêbat rumiyin, anêmpuh bâlâ Korawa mawúr sami miris. Anuntên kasarû sêrapipún ing srêngéngé, kadós anyapih ingkang sami sayah ing pêrang, ésanipún kadós améngêti, kapurih sami asoâ rumiyin, bénjing énjing pêrangâ malih.

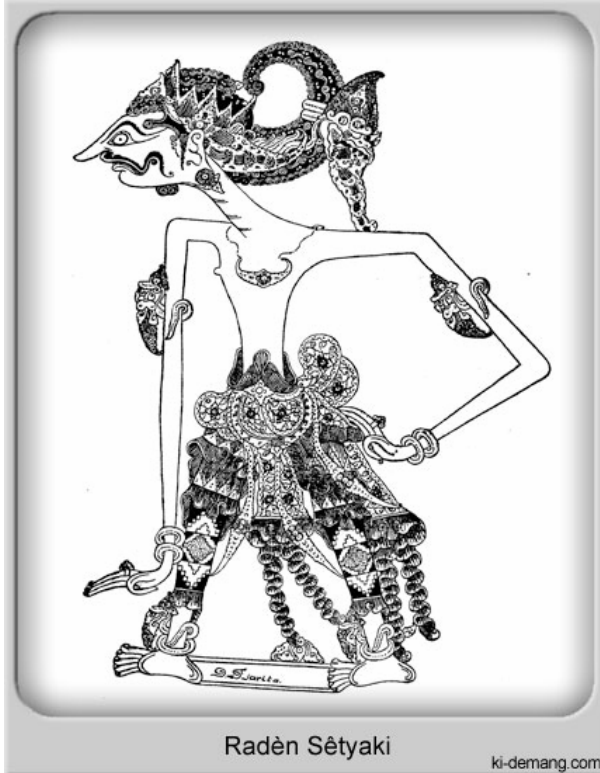
Íngkang sami pêrang mundur dhatêng pasanggrahanipún piyambak piyambak, sarta sami sangêt ing sayahipún Sang Prabu Maswapati sawêg amuwuni pêjahing putrâ têtigâ. Jisimipún sampún pinanggih sadâyâ, dipun bêrsihi sartâ dipun saèni. Sang nâtâ akaliyan ingkang garwa sakalangkung sêkêling galih, déné ingkang putrâ taksih sami aném aném sartâ bagus bagus, pêjah. Galhipún sang nâtâ kaliyan ingkang garwa kadós rinujit, kapârâ tigâ. Pramésuari angrangkúl layoning putrâ agêntós gêntós. Sêsambatipún amêmêlas : “Aduh anakku, déné têkâ mati têtlu pisan. Sâpâ sing bakal anggêntèni jumênêng ratu ing nagârâ Wirâtâ. Lah tangiâ, ênggèr sapanên ibumu têkâ. Âpâ mulané kowé padâ mênêng baé? Déné têkâ barêng patimu.

Mbók iyâ kariâ siji, ani kang dadi panglipuríng prihatin. Dhúh anakku, Sétâ, Utârâ, Wirasangkâ, mung kowé síng dadi marganíng rêdatin. Ya, déwâ, banjutên aku!“
Kèndêl kacariyós pamuwunipún praméswârâ íng Wirâtâ.

Anuntên Pandhuputrâ sami dhatêng, ambêktâ panganggé, angurmati dumatêng íngkang sami pêjah. Layón rinubúng sartâ dipún muwuni. Sasampúníng linuruban, lajêng kainggahakên dhatêng pancákâ. Dalu sasirêpíng tiyang pinuju padhang rêmbulan dipún bêsmi, mawi dipún jênengi íng pârâ ratu sartâ íng pârâ Pandhâwâ sadâyâ. Prabu Krêsna amêmujekakên mugí sami amanggihâ swargâ, anêtêpanâ íngkang sampún dadós jangji, ganjaranipún dhatêng íngkang sami pêjah íng pêrang Brâtâyudâ. Awunipún kapusús minggah dhatêng Surâlâyâ.

3. BÍSMÂ PÊJAH DÉNÍNG SRIKANDHI.

Sabibaríng pakurmatan pambêsminíng layónipún putrâ íng Wirâtâ têtigâ, Prabu Maswapati kalih pârâ ratu íngkang anjênengi wau sami kundúr dhatêng pasanggrahan; apirêmbagan kaliyan Prabu Krêsnâ, mênggah íngkang badhé kakarsakakên dadós sénâpati lintunipún íngkang sampún pêjah. Wóndéníng íngkang kapilíh dhatêng Prabu Krêsna : Drusajumêna, punikâ dadósâ lintuning sénâpati, sartâ asalinâ gêlar Garuda nglayang. Pârâ ratu, pârâ adipati sartâ pârâ mantri sapangandhap sami angguyubi karsanipún Prabu Krêsnâ. Anuntên radén Drusajumêna dipún pujâ sartâ dipún kutugi. Sasampuné ngangkat sénapati, bótên antawís dangu byar. Lajêng angungêlakên tênggâ. Sakathahíng prajuritipún Pandâwâ sami dandós, bidhal dhatêng íng Têgal Kuru. Makatên malíh bâlá Korâwâ, bidhal dhatêng Têgal Kuru. Anuntên Pandhâwâ masang gêlar Garudhâ nglayang. Íngkang minangkâ cucukipún radén Dananjâyâ; íngkang minangkâ sirah Prabu Drupádâ. Prabu Krêsna nunggíl sarâtâ kaliyan radén Dananjâyâ Sénapati Drustajumêna wóntên panjawat. Íngkang kaprênahakên wóntên íng panjawat kiwa radén Wrêkodârâ. Radén Sêtyaki minangkâ buntut. Íngkang wóntên íng gitók pârâ ratu, angubengi rumêksâ Prabu Yudistirá.

Korâwâ sumêrêp bilih Pandâwâ salin gêlar Garuda nglayang, lajêng dipún tiru. Íngkang minangkâ cucúk ratu Mandarâkâ. Aryâ Sêngkuni minangkâ sirah. Sênâpati Bismâ wóntên ing panjawat kiwâ. Drunâ angênggèni panjawat têngên. Drusâsânâ minangkâ buntút. Pâra ratu kalih pâra adipati wóntên ing githók, arumêksâ Prabu Druyudânâ. Déwabrâtâ angangsêgakên bâlâ, lajêng anglêpasakên jêmparing sumêdyâ angrisak gêlaring Pandhâwâ. Wêdalíng jêmparing ambrubul. Anuntên radén Dananjâyâ anglêpasakên jêmparing panulak. Radèn Wrêkodârâ

sangêt nêpsunipún. Majêng amandhi gâdâ. Pangamukipún anggêgilani. Bâlâ Korawa pintên pintên íngkang pêjah dipún gâdâ, bôtên wóntên íngkang kuwawi anadhahi. Radèn Wrêkodârâ nyèlêhakên gâdâ nyandhak jêmparing anâmâ Bargawastrâ. Atusan íngkang pêjah déning Bargawastrâ. Radèn Sêtyaki ambiyantóni, bâlâ ing Ngastinâ kathah íngkang risak. Karnâ, Karpâ. Salyâ, Drusâsânâ, Sindurêjá, sami ngungsi dhatêng panjawat íngkang dipún ênggèni Bismâ sâhâ Drunâ.

Prabu Krêsnâ angatag kusiripún angrikatakên ajêngíng râtâ, badhé rumêksâ pêrangipún Partâ. íngkang sangêt nêpsunipún. Sawêg anglêpasakên jêmparing dibyâ, wêdalipún ambrubul, Bismâ anglêpasakên jêmparing panulak, lajêng têmpúh jêmparing sami jêmparing wóntên ing awang awang.

Bismâ ngatag dhatêng Drunâ kapurih sumingkirâ, awít badhé mêdalakên kasêktènipún. Lajêng anglêpasakên jêmparing mawi dipún mantrani, amradini angêbêki ing awang awang, andhawahi mêngsah adamêl girising manah. Anuntên pâra Korâwâ sêsarêngan majêng anêmpúh mêngsah. Karpâ, Sêngkuni, Karnâ, Prabu Salyâ, sami surak sabalanipún.

Radén Dananjâyâ énggal anglêpasakên jêmparing panulak, nangíng bôtên mikantuki. Akathah íngkang pêjah déning jêmparingipún Bismâ, wêdalíng jêmparing kadós jawah saking langít.

Korâwâ sami suka aningali, majêng sarêng angêbjuki. Bâlâ Pandâwâ panggah, nangíng kathah íngkang pêjah. Wóndéning íngkang kalêbêt ing pêpêjah, kajawi saking pâra ratu kalih pâra adipati, putranipún radén Dananjâyâ kêkalih, anâmâ bambang Irawan kaliyan Déwi Palupi. Radèn Dananjâyâ sakalangkúng prihatós, kéndêl anggènipún anjêmparing, pijêr muwún kémawon.

Prabu Krêsna sarêng aningali radén Dananjaya muwún, lajêng tédhak sakíng râtá, amêntang cåkra, Bísmá íngkang dipún wawas. Bísmá sumêrêp yèn badhé dipún dhawahi cåkra, énggal mêdhún sakíng râtá, mêndhak mêndhak amurugi Prabu Krêsna.

Bambang Irawan

ki-demang.com

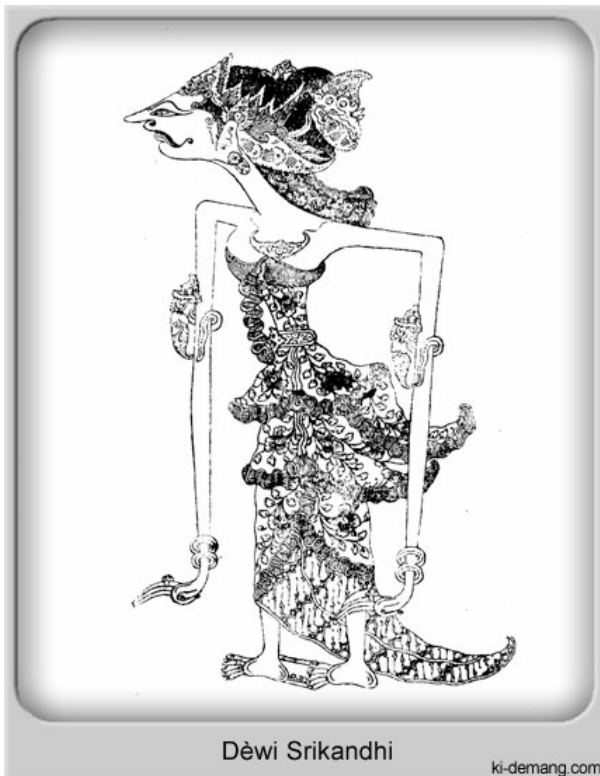
Aturipún : ”Adhúh, gusti, bêgja sangêt badan kulá yèn ngantós kadawahan cåkra sampéyan. Awít puniká íngkang badhé angatêrakên pêjah kula dhumatêng ing Surâlâyá.”

Arjuná aningali yèn Prabu Krêsna mênthang cåkra, badhé kadhawahakên datêng Bisma, énggal marêpêki sang nâtá, nyêmbah lajêng anyandhak astanipún, angrêrêpá kapuríh anyandèkná karsanipún. Prabu Krêsna bótên siyós anggènipún anglêpasakên cåkra, lajêng minggah dhatêng râtá kaliyan radén Dananjâyá. Anuntên sang nâtá dhawúh dhatêng radén Dananjâyá angawé dèwi Srikandhi. Sadhatêngipún sang dèwi, dipún dhawúi dhatêng Prabu

Krêsna, anglêpasná jêmparing, Bísmá íngkang dipún angkah.

Bísmá bótên sakéca manahipún aningali Srikandhi dhatêng, angawé dhatêng Prabu Yudhistirá, badhé dipún suwuni gêsang.

Prabu Yudhistirá api api bótên sumêrêp, tansah tumungkúl kémawón. Dèwi Srikandi dipún dhawuhi nunggíl sarátá kaliyan íngkang ráká radén Dananjâyá. Lajêng anglêpasakên jêmparing kênging jajanipún Bísmá, nanging bótên pasah. Partá anusuli jêmparing,

Dèwi Srikandhi

ki-demang.com

kênging gandaríng jêmparingipún dèwi Srikandi, anancêb ing jajanipún Bísmá. Bísmá dhawah sakíng râtá, gumulíng ing siti lajêng pêjah.

Bálá Pandáwa suka surak gumêrah. Anuntên pára jawátá íng ngawang awang sami anjawahakên sêkar. Barisipún Koráwa sami mirís bibar, bótên wóntên íngkang purún ambélani sénapatinipún. Radén Wrêkodára, Radén Gatutkáca, sartá radén Drusájumêná sami anglêpasakên jêmparing, andhawahi pára ratu sartá pára adipati kathah íngkang pêjah.

Anuntên Prabu Yudhistirá angawé prajuritipún, kapurihsami anyèlèhnâ dèdamêlipún. Sang nâta lajêng anyungkêmi sukunipún Bismâ ingkang kêtatón. Prabu Suyudâna, Arjunâ, Nakulâ sartâ Sadéwâ, inggih sami anyungkêmi sukunipún Bismâ, sartâ sami sangêt ing pamuwunipún. Sakathahing Korâwâ inggih sami nangís, nangíng angandhút kuwatós, awít Radèn Wrêkodâra taksih ngamúk kaliyan gadanipún. Sakathahing pâra adipati utawi bâla alít sampún sami nyèlèhakên dèdamêl, angrubúng Bismâ. Prabu Yudhistirá angawé Radèn Wrêkodâra, kapurih anyèlèhnâ dèdamêlipún. Nangíng bôtên purún. Amilalah nêbih ngadêg kémawón sartâ amandhi gâda Prabu Suyudâna andhawahakên paréntah, bédami ing sadintên punikâ, arukunâ sampún ngantós wóntên ingkang anyidrani.

Déwabrâta sakêdhap èngêt lajêng anêdhâ toyâ. Prabu Suyudâna anulungi, nangíng ngantós dangu bôtên kaombé. Wóndéníng ingkang dipún têdhâ toyâ sêsawananíng jêmparingipún Radèn Dananjâyâ. Prabu Yudhistirá adhawah dhatêng radén Janâkâ, anyaosâna toyâ têturuhaníng jêmparingipún. Radèn Janâkâ anyandikani. Sarêng toyâ kacaosakên sartâ kaombé, Bismâ lajêng pêjah.

Pâra ratu sami angurmati pêjahipún sénapati Bismâ. Jisím dipún anggèn anggêni badhé kabêsmi, Sarêng sêrap srêngéngé, kagêntósan padangíng rêmbulan, jisím lajêng kabêsmi, awunipún minggah dhatêng ing Surâlâyâ. Ing sadalu punikâ Pandâwâ kaliyan Korâwâ sami kèndêl kémawón, bôtên wóntên ingkang salah damêl, wóntên ing pasanggrahanipún piyambak piyambak.

4. ANGKAWIJAYÂ PÊJAH DIPÚN KRUBUT KORÂWÂ.

Íngkang pinanggih rêmbagipún pâra Korâwâ, Drunâ kadamêl sénapati. Sadalu punika kithâ ing Ngastina jawah dèrês, rah mili dhatêng pasanggrahan. Pâra ratu pâra adipati tuwín pâra satriyâ sami sukâ bingah, awít punikâ pratândâ badhé unggúl pêrangipún. Sadalu Korâwâ bôtên tilêm. Énjingipún bódól. Drunâ ingkang nyénapatêni, gumêrah swaraníng gângsâ, amór surakíng bâla kadós swaraníng galudhúg. Lampahíng bâla dumugi ing Têgal Kuru lajêng sami mîrantós. Pandâwâ dèrèng salín gêlaripún, taksih Garudâ nglayang.

Korawa gêlaripún Gajahmêta. Suyudâna wóntên ing githók akanti aryâ Sindurêjá kaliyan adipati Ngawangga. Korâwâ satús ingkang minangkâ gadhíng, dadós sèkêt sisih. Kajawi balanipun, ingkang minangkâ têlalé Prabu Bâgâdênta, anitih gajah sarwi mandi gâda. Sénapati Drunâ ingkang minangkâ sirah. Sarêng majêng badhé tanglêt, cíptaníng manah bôtên sumêdyâ mundúr.

Pangangsêgipún bâla Pandhâwâ sâha bâla Korâwâ kadós sagantên kêkalih pêthúk pêthúkan, gumêrah swaraníng góng sartâ bèri, surakíng bâla kadós ampuhan, amór swaraníng gêlap. kadós ambêngkah langít. Pandhâwâ lajêng angêbyuki gêlaripún sénapati Drunâ, Radèn Dananjâyâ anglêpasakên jêmparing, wêdalipún ambrubul, andawahi bâla Korâwâ. Radèn Wrêkodâra inggih anglêpasakên jêmparing, pintên pintên Korâwâ ingkang pêjah kadhawahan jêmparing. Radèn Wrêkodâra lajêng angamúk

kaliyan gâdâ, katah bupati ingkang pêjah kagâdâ. Gêlar Gajahmêta risak, gantinging gêlar gusis, ingkang wontên ing sirah busêkan. Prabu Bâgâdêntâ ingkang minangkâ talaléníng gêlar anilar sênâpati, majêng amandhi gâdâ. Karnâ akaliyan Jâýâdrâtâ kantún. Prabu Bâgâdêntâ wau anglangkungi sêktinipún, gajahipún katujahakên kapaling ratanipún radén Janâkâ, lajêng anyawatakên gâdâ, Radên Janâkâ ingkang dipún angkah, kênging jajanipún, dhawah kalêmpêr gumuling wontên ing râtâ. Prabu Krêsna énggal anulungi, radén Janâkâ dipún usap ing sêkar Wijâyâkusumâ, lajêng êngêt anyandak langkap, anglêpasakên jêmparing, kênging Prabu Bâgâdêntâ sasrati gajahipún, sarêng pêjah tigâ pisan. Anuntên Pandhâwâ sapunggâwâ satriyanipún sami ngêbyuki, Wrêkodârâ ngamúk kaliyan gadanipún. Barising Korâwâ bibar sadâyâ. Sarêng dalu ingkang pêrang sami mundur dhatêng pasanggrahanipún piyambak piyambak. Korâwâ sadalu sami sêdhîh.

Énjíng têngârá mungêl, amór kaliyan ungêling têtabuhan sanêsipún. Prabu Suyudânâ abusânâ, ngagêm makuthâ murúb déning sêsotyâ. Wêdalipún saking kithâ kadhèrèkakên ing pârâ adipati. Swaraning bâlâ kadós rêdi jugrûg, sadâyâ sampún sami rumantós, angajêng ajêng dhatênging mêngsah. Drunâ matúr dhatêng Prabu Suyudânâ : “Bilih anak Prabu karsâ ngénggalakên tumpêsipún Pandhâwâ, pún Janâkâ kapurih sagêdâ pisah kaliyan pún Wrêkodârâ, laminé sadintên kémawón. Manawi sadèrèk kêkalih punikâ bôtên kapisahakên, Pandâwâ bôtên sagêd risak tuwín bôtên sagêd pêjah.” Prabu Gardapati sumambúng : “Bilih mêkatên kulâ ingkang badhé nyumbari pún Janâkâ, supadós sampún sagêd nunggíl kaliyan baris agêng.” Pinanggihing rêmbag, Sangkuni kaliyan Wrêsâyâ ingkang badhé nyumbari

Radên Wrêkodârâ. Anuntên baris bódól, andalêdêg lampahipún. Gêlaripún bôtên éwah kadós wingi, taksîh Garudhâ anglayang .

Pangangsêgipún barising Pandâwâ kaliyan barising Korâwâ kadós sagantên kêkalih apêthukan. Prabu Gardapati nitih gajah mangidúl, amurugi radén Dananjâyâ. Sêsumbaripún : “Hêh, Dananjâyâ, yèn kowé prajurit têmênan, amêsti nglêgani karêping mungsúh. Ayo pâdhâ pêrang ânâ pinggiring gunung kânâ, ora ânâ kang ngêwuh éwuhi, tutug ing sakarêp karêp. Yèn kowé ora anuruti, amêsti dudu prajurit têmênan. Aku ratu ing Kapitu, jênêngku Gardapati, kang wís misuwúr ing kawatêrané.” Lampahipún Prabu Gardapati sabalanipún sampún dumugi sukuning rêdi. Radên

Dananjâya mirêng dipún sumbari, anusúl lampahipún Prabu Gardapati, numpak râtâ kaliyan Prabu Krêsna, balanipún inggih tumût mangidul.

Anuntên Radên Wrêsâyâ anyumbari radên Wrêkodâra : “Hèh, Wrêkodâra, yèn kowé nyâtâ lanang, ayo pêrang karo aku âna pinggiríng sagâra, supâyâ aja âna kang ngrêgoni, tutugâ angadu kasêktèn.”

Radên Wrêkodâra bôtên tahan mirêngakên dipún sumbari, atilar baris, lumampah mangalèr angutu. Drunâ sumêrêp yén radên Dananjâya mangidul, radên Wrêkodâra mangalèr, lajêng anyalini gèlar, anâma Cakraníng Swandâna, anyiptâ bôtên kengíng dipún risak íng mêngsah. Karnâ kaliyan Karpâ íngkang minangkâ suku, aryâ Jayadrâtâ sâhâ pâra adipati íngkang minangkâ kupíng, Prabu Suyudâna íngkang minangkâ buntút. Pandâwâ aningali Korâwâ salín gèlar, sartâ pisahipún Radên Wrêkodâra kaliyan Radên Dananjâya, manahipún maras íng sawatawís. Prabu Yudistirá lajêng dhawah animbali Radên Abimanyu, badhé andikakakên ngrisak gèlaríng Korâwâ. Wóndéning íngkang kautús animbali, Radên Gatutkâcâ.

Radên Gatutkâcâ dumugi íng pasanggrahanipún Radên Abimanyu, têmbungipún : “Adi, kowé ditimbali íng sang nâtâ, bakal kakarsakaké angrusak gèlaríng Korâwâ. Satindaké kangjêng paman, mangidul apêrang lan Gardapati âna sikilíng gunung, ora âna kang duwé câkrâ, mung kowé dhéwé, iya iku kang sayoga ginawé angrusak gèlaríng Korâwâ.”

Dèwi Siti Sundari garwanipún radên Abimanyu, mirêng pangandikanipún Radên Gatutkâcâ, sangêt prihatósipún. Awít sampún kawêling dhumatêng íngkang râmâ, íng sadintên punikâ sampún ngantós sukâ yén Radên Abimanyu badhé mêdal dhatêng paprangan. Sakíng kèwêdan sâhâ susahíng galíhipún, angantós bôtên sagêd ngandikâ, amêgêng waspâ muwún salêbêting galih, nangíng ajríh yén amambêngâna tindakipún íngkang rákâ, ilâ ilâ garwanipún íng satriyâ, sampún ngantós awrat tinilar pêrang.

Radên Abimanyu dandós, Dèwi Siti Sundari amrayogêkakên íngkang rákâ pamit dhumatêng garwanipún Prabu Krêsna.

Abimanyu miturut. Pamit dhatêng garwanipún Prabu Krêsna sartâ dhatêng íngkang ibu piyambak. Sarêng sampún lajêng mangkat badhé amêdali pêrang. Sadhatêngé ngarsanipún íngkang uwâ Prabu Yudistirá, anyungkêmi sampéyanipún. Dhawahipún sang nâtâ : “Kulup, Korâwâ íng saiki salín gèlar Câkrâbyuhâ, iku rusakên.”

Abimanyu matúr sandikâ lajêng mangkat. Anuntên masang gèlar Supiturang, Drustâjumênâ minangkâ pucukíng supít têngên, Gatutkâcâ kiwanipún, Sêtyaki minangkâ cangkêm, Prabu Darmaputrâ minangkâ sirah, pâra ratu sami wóntên íng wingking, Abimanyu panggénanipún wóntên íng sêsungút.

Sarêng sampún dadós gèlaripún, tuwín Korâwâ sampún rakít sadâyâ, sanalikâ pêtêng ndhêdhêt. Pandhâwâ lajêng ngangsgêg. Pangiridipún Radên Abimanyu. Gumêrah suwaranipún íng kèndhang, góng, bèri tuwín surakíng bâlâ, kadós ambêlahnâ langít. Pandhâwâ kaliyan Korâwâ sarêngan sami angêrapakên kapal, swaranipún punggâwâ íngkang numpak gajah utawi râtâ amór kaliyan surakíng bâlâ, kadós gèlap.

Radên Abimanyu mênthang langkap, anglêpasakên câkrâ, andawahi Korâwâ. Risak gèlaripún Câkrâbyuhâ kathah íngkang pêjah. Sakantunipún sami ngungsi dhatêng panggénanipún Prabu Suyudâna ajríh íng pamukipún Abimanyu íngkang minangkâ sêsungút, angiríd bâlâ Pandâwâ ambêk purún sartâ sêkti.

Radên aryâ Jayadrâtâ énggal anangkêbi. Barising Pandhâwâ tugêl. Abimanyu katangkêban, lajêng dipún karóyók íng Korâwâ katah, anâma Sudargâ, Sudarmâ,

Wiryajaya, Susena, Satrujaya, Jayasêkti, Jayawikâ, Jayadarma, Upacitra, Carucitra, Citradarma, Citrasena, Citraksi, Citradirgantara, Citramurti, Citrawicitra, Surasudirga, Dirgasura, Yutayuni, Yutayuta, Senacitra, Durgamong, Durgapati, Durgangsâ, Dharma, Durganta, Durgantara, Darmayuda, Yudakarti, Dursasana, Sindureja, tuwin Raden Lsmanakumara putra ing Ngastina, punapa malih Kartasuta, Sadaya sami tumut angêpang raden Abimanyu. Anuntên Kartasuta dipun jemparing dhateng Raden Abimanyu, kenging lajeng pejah. Saking sangeting pamukipun Raden Abimanyu, botên rumaos ajrih dipun karubut ing perang. Secasrawa inggih pejah dening jemparing. Anuntên putra ing Ngastina ingkang nama Raden Lsmanakumara anglêpasakên jemparing, ingkang dipun angkah Abimanyu. Abimanyu malês anjemparing, Lsmanakumara kenging jajanipun lajeng pejah. Abimanyu sangsaya wuru ing pangamukipun, Mêngengah dhateng panggènanipun Prabu Suyudana, sarta anglêpasakên jemparing kathah.

Sindureja sarêng aningali yèn putra ing Ngastina pejah dening pangamukipun Abimanyu, sumedya apulih getih akaliyan Prabu Suyudana. Lajeng anglêpasakên jemparing. Abimanyu kenging, anuntên Korawa ingkang kathah kathah tumut anglêpasakên jemparing, sakik kiwa sakik tengen dipun kèrèpi panjemparingipun, botên wontên ingkang nglèpati. Abimanyu kêtatón ing jaja, ing gigir, bau walikat, ula ula tuwin wéntis, nanging botên miris. Lampahipun sangsaya manengah, ciptaning galih, sarênga pejah wontên ing paprangan kaliyan Prabu Suyudana. Kala samantên kathah kapal utawi rata ingkang remuk kenging ing jemparing. Abimanyu amêntang langkap, langkapipun tikêl. Wondéné jemparinging mêngsah botên kèndhat kèndhat andawahi, kadós upaminipun jawah. Pangraosipun Abimanyu

kadhawahan ing jemparing kadós dipun garuti ing tiyang éstri. Abimanyu ngiwa nêngên anyandhak jemparing ingkang sami dhawah; tandangipun Abimanyu anggènipun kakéang sarta kajawahan jemparing, kadós apêanggihane kaliyan prawan. Sariranipun ajur dening tatu. nanging botên sumedya mundur, botên ewah ing kapurunanipun. Abimanyu angandika : ”Hèh, Korawa, aja gugup olèhmu amrih patiku, mangsa aku angingkèdana. Yèn trahing Pandhawa. dikèhana ing tatu bungah anemu pati, wis patuté satriya mati dikarubut ing perang.” Abimanyu pègat pègat sêsumbaripun, botên kaur anariki jemparing ingkang andhawahi sariranipun. Susun timbun kadós kambengan wontên ing jaja, jemparing ingkang tumancêb ing jaja kalih ing lambung kadós sêkar kantil ginubah.

Rêbahipún ing råtå maník kalumut déníng rah, kadós angús awór atal, Maripatipún Abimanyu kêrêp kêngíng ing jêmparíng, alindri tiningalan. Mustakanipún upami kadós sêkar kanigårå, kalíh sêkar sumarsånå, karêbat ing ngakathah badhé dipún anggít. Jajanipún kadós tunjung mêkar. Sédanipún satriyå anthèk wantêr adamêl ngêrêsíng manah. Sanalikå grimís; kathah kombang ing ngawang awang kadós badhé angangkali sêkar.

Prabu Yudistirå sumêrêp bilíh Abimanyu pêjah dipún karubút ing mêngsah. Sêtyaki, Gatutkáçå, Druståjumênå, sumêdyå pulíh gêtíh, anarajang gêlaríng Koråwå, tandangipún kadós anggégé pêjah, angontragakên bumi, Darmåputrå kaliyan Pãncåwålå, putrå ing Ngamartå, sami ambiyantóni. Raménipún ing pêrang ngantós busêkan. Anuntên kasapút ing dalu, bubar íngkang sami pêrangan. Koråwå sami bingah bingah.

Kacariyós radén Dananjâyå íngkang pêrang wóntên sukuníng rêdi, dipún êmóng ing Prabu Krêsna, aramé anggènipún pêrang.

Prabu Gardapati sampún pêjah, anuntên sami bibaran mantúk. Dumuginipún ing pasanggrahan, Radén Dananjâyå mirêng tangís. Sasêntananipún íngkang saking ibu tuwín rãmå, punåpå malíh garwanipún kêkalíh, Déwi wårå Sumbådå kaliyan wårå Srikandi, tuwín putri ing Wiråtå Déwi Utari, íngkang sawêg ambóbót wolúng wulan, sami amuwún sartå angadhúh. Akathah pasambat kamirêngan wóntên ing pasanggrahan, aramé kadós ungêlíng pêksi gagak. atêngipun radén Dananjâyå sarêngan kaliyan Prabu Krêsna, sårå radén Wrêkodårå, íngkang pêrang wóntên pinggiríng sagantên.

Mêngsahipún íngkang nãmå Wrêsâyå sampún pêjah. atêngipun sarêngan

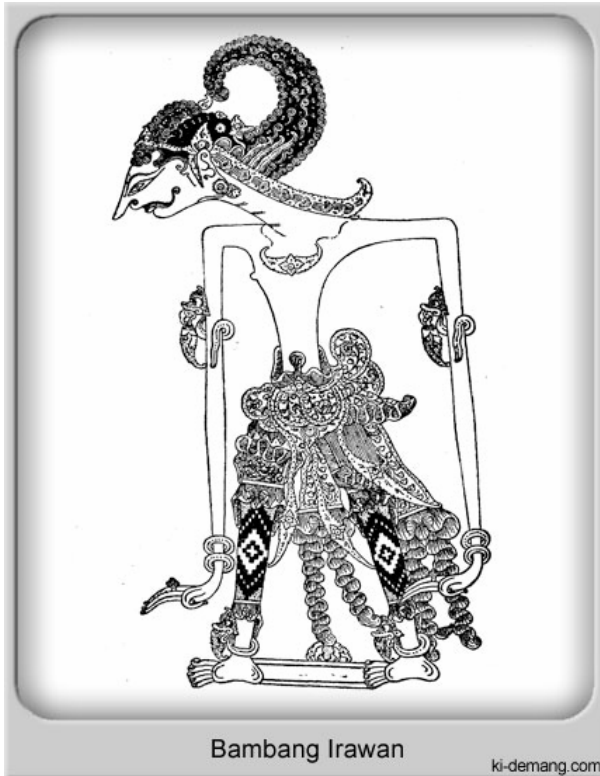
saking lèr sartå saking kidúl.

Radén Dananjâyå sarêng midhangêt yèn putranipún pêjah. sangêt anggènipun supé. Prabu Krêsna amituturi, pangandikanipún : ”Yèn satriyå kasêkêlan awít kapatèn anak, sudå dêrajaté sartå kasiku ing déwå kang linuwíh.

Radén Dananjâyå mirêng pangandikanipún Prabu Krêsna lajêng nyêmbah, anyuwún pangapuntên. Anuntên nyungkêmi sampéyanipún Prabu Yudhistirá, aturipún : Kadospundi, gusti, nalaríng pêjahipún Abimanyu?”

Prabu Yudistirå amangsuli pangandikå : ”Patiné anakirá, awít anglêbóni gêlar Cakråbyuhå, katangkêban déníng Sindurêjå. Sanak sanakirá pådå pulíh gêtíh, si Druståjumênå, Si Gatutkáçå lan Si Sêtyaki barêng ing pangamuké, angarah patiné Si

Sindurêjá, nangíng ora kênâ. Ápâ déné síng mati déníng anakirá : Si Lêsmânâkumârâ, Si Kartâsutâ lan Sêcâswârâ. Pangamuké sanak sanakirá olèh pêpati pirang pirang, múng Si Sindurêjá kang lupút.

Dananjâyâ lajêng jumênêng apratígnýâ:
”Kawulâ apunagi. bilíh pún Sindurêjá
íng sadintên bénjíng énjíng bótên pêjah
déníng kawulâ, Sontênipún kawulâ
óbóng.”

Prabu Suyudânâ tuwín sakathahíng
Korawa mirêng pratignyanipún radén
Dananjâyâ, anuntên Sindurêjá
kadhawahan mantúk. Íng sadintên
bénjíng énjíng kapêngíng mēdal mēdal,
bilíh srêngéngé dèrèng sêrap, sartâ dipún
puríh amēmuja anyuwún sawabíng kaki,
íngkang námâ bagawan Sēmpañi,
amuríh wilujēngipún. Punâpâ malíh
jēmparíng anggēnipún angsal sakíng
Abimanyu kapuríh anganggéyâ, sartâ
amujâá supadós wēwah kasēktēnipún.

Kacariyós Prabu Suyudânâ akaliyan
íngkang garwâ Dèwi Banowati, sangêt
íng prihatós sartâ pamuwunipún, awít
sakíng pêjahíng putrâ íngkang námâ
Lêsmânâkumârâ. Salêbêting kadatón
ramé déníng tangís, nangíng Prabu
Suyudânâ wêkasan lêjar galihipún,
kaengētan pratignyanipún radén
Dananjâyâ, anggēnipún badhé óbóng.
Milâ Sindurêjá dipún rêksâ sampún
ngantós manggíh tiwas. Anuntên
Korawâ sami sukâ sukâ, anyiptâ yèn
radén Dananjâyâ badhé pêjah íng
sadintên bēnjíng énjíng.
Prabu Yudístirá sasēntananipún sami
prihatós sangêt. Íng sapējahipún
Abimanyu, Dèwi Sitisundari badhé
óbóng tumuntên, ambélani íngkang rákâ.

Nangíng pàrà santànà sami anggéndóli, awít pàrà agêng agêng dèrèng gilíng íng rêmbag, nggènipún damêl upayaníng pêrang. Wóndéníng Dèwi Utari, putri íng Wiratà, bótên kéngíng ambélani íngkang rákà, yèn dèrèng laír wawratanipún.

Prabu Krêsna angandikà dhatêng Radén Dananjâyà : “Hèh, adi, kapriyé saiki, Korawà wís angrungu punaginirà, olèhirà arêp amaténi Si Sindurêjá. Si Sindurêjá amêsthi dirêksà, ora dililani mêtóni pêrang, supâyà kalakónà ubayanirà.”

Dananjâyà matúr : “Mangsà bóróngà panjênêngan dalêm.”

Prabu Krêsna angandikà : “Munggúh saraté, adi, lêstariné kang sirà angkah, iyà namúng mêmujâá, supâyà wêruhà karsaníng déwà kang wêrit wêrit.”

Dananjâyà matúr malih : “Kulà sandikà anglampahi pitêdah dalêm.”

Prabu Krêsna anyambungi : “Bésúk yèn sirà pêrang, kagunganíngsún ràtà sirà anggoà, ràtà iku duwé panguwâsà, pangiridé jaran papat. Síng ngarêp aran Si Ciptawélâhà lan Abrápúspà, síng buri Si Sukântà lan Sénà. Déné panguwasané, sanupaníng gégaman ora ànà angênani, lan sirà íngsún paringi góng, jênêngé si Pâncâjannyà, iku íng bésúk ésúk âjá adóh karo kowé. Sirà anganggoà panah câkrà. Panahirà Si Pasopati sirà tamaknà mênayang Si Sindurêjá. Kâyà iyà íng sadinà sésúk patiné, sanajan abót sanggané, awít bapakné kang aran bagawan Sêmpañi lagi tinarimà sêmadiné íng déwà kang linuwih, éwâdéne atasnà kalawan pujanirà íng sawengi iki síng abangêt. Suwunên íng patiné Si Sindurêjá, mbókmanawà lupút pèthèkku, lah mârà nyatakna mujâá dèn mèsu.”

Radén Dananjâyà nyêmbah, késah sakíng ngarsanipún Prabu Krêsna, lajêng sêmadi, angêninakên cíptà, ngicalakên angênangên gangsal prakawís, sampún prasasat pêjah salêbêting gêsang. Bótên antawís dangu Sang Hyang Jagatnâtà angatingali, namúng watês sangandhapíng janggà kémawón, sapangandhap bótên katingal. Pangandikanipún Sang Hyang Jagatnâtà : “Hèh, Dananjâyà, racutên pujanirà, patiné Si Sindurêjá íngsún lilakaké, awít sàkà íng panyuwúnirà. Panahira Si Pasopati sirà tamaknà, ratané Si Krêsna sésúk sirà anggoà. Karo déné góngé kang aran Si Pâncâjannyà âjá adóh karo sirà.”

Radén Dananjâyà sampún luwaran anggènipún sêmadi, anjujug panggènanipún prabu Krêsna. Aturipún : “Bótên, wóntên íngkang sisip pangandikà dalêm, tètès kaliyan wangsitipún sang Hyang Jagatnâtà, bótên sulâyà sarambút.”

Prabu Krêsna mèsêm angandikà : “Ayo, adi, énggal pàdhà angatêr marang Si Siti Sundari, kang arêp mati belà.”

Kacariyós Déwi Siti Sundari, sampún dandós angagêm busânânipún pêjah, badhé ambélani íngkang rákà, sadangunipún angimur Dèwi Utari, íngkang kilayu badhé tumút belà pêjah.

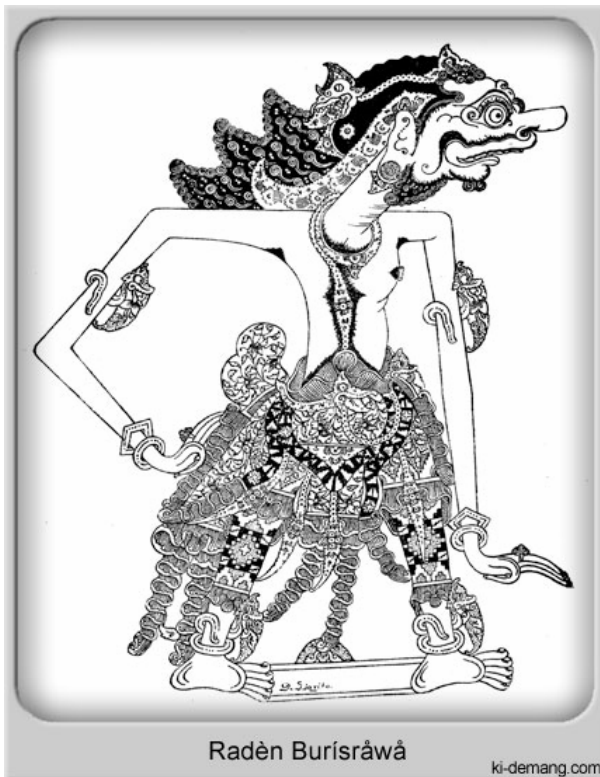
Sarèhníng rêmbulan sampún inggíl, Déwi Siti Sundari kasêsà, pangandikanipún dhatêng Déwi Utari : “Kowé iku lagi mêtêng, ora kênà ambélani bojomu. Sâpà síng nyatúr kowé angarani wêdi belà, ora orané ànà wóng ngrasani. Kajâbà sàkà íng iku, belané wóng lagi mêtêng ora pakolíh, malah anêmu dosà, têtélà yèn kowé lagi mêtêng wolúng sasi. Wís karià, aku pamít bakal mênayang pancakà pabélan.”

Dèwi Utari amangsuli, pègat pègat pangandikanipún : “Tuturà mênayang Si Abimanyu, yèn bangêt prihatínku, awít digéndhóli déning pàrà ratu, ora kalilan mèlu mati, belà mungguh íng pancakà, sabab wêtenganaku durung laír, ingaran nêmu dukané déwà kang linuwih. Déné cíptaku, sakíng bangêt íng trêsnaku, mung bisaà milu mati, mugà mugà âjá

ngantiã lawas. Pomã tuturnã, yèn bangêt ing pangêsahku, mung angajap énggalã runtung runtungã anã ing Indrãlokã karo Si Abimanyu. Yágéné tèkã sarènti, aku ora bisã ambarèngi lakumu.“

Sarèng Dèwi Utari sampun lipur, Dèwi Siti Sundari lajèng lumampah badhé pamit dhatèng rãmã ibunipun. Sangêt andadosakèn prihatosipun ingkang sami dipun pamiti, ngantos botèn sagêd angandikã. Sarèng sampun, Dèwi Siti Sundari lumampah datèng pèpêrangan, panggènaning layonipun ingkang rãkã, lajèng kabèsmi sarèng kaliyan Dèwi Siti Sundari. Ingkang sami anjènèngi pambèsminipun sampun sami wangsul. Rêmbulan sampun andhap, sêmunipun kados asih dhatèng ingkang sèdã belã.

5. SINDURÊJÃ, INGGÍH JAYADRATA PÊJAH DÉNING ARJUNÃ.

Anuntèn byar raintèn, aramé swaraning kèndhang, gong, bèri.

Gongipun Prabu Krêsna ingkang namã pun Pancajannya katabuh angungkung, swaranipun kados dumugi ing Surãlayã.

Para ratu ingkang sampun sami ngalèmpak sabalanipun, tiningalan kados sagantèn. Anuntèn barising Korãwã mèdal, agèngipun anglangkungi, kados upaminipun sagantèn pasang. Gèlaripun taksih Cãkrãbyuhã, kados ingkang sampun kalampahan. Amung ingkang wontèn ing kiping sanès. Wondèning Sindurêjã botèn tumut mèdal pèrang, dipun rêksã déning para Korãwã.

Korãwã sampun angrakit gèlar Cãkrãbyuhã, ananging baris sapaningal. Ujuripun sadãsã paningal. Kandèling baris mantri pèpilihan punapã déné prajurit ingkang kèndèl kèndèl sartã

sèkti sèkti sapaningal. Anuntèn Pandhãwã animbangi natã gèlar Cãkrãbyuhã.

Drusajumênã ngènggèni kiping têngên, Wrêkodãrã wontèn ing kiping kiwã, Dananjãyã wontèn ing gulu, anitih ratã kaliyan Prabu Krêsna. Wondèning ratã punika kagunganipun Prabu Krêsna, apangirid kapal sakawan. Ingkang ngajèng anãmã Ciptãwêlãhã kaliyan Abrãpuspã, ingkang wingking anãmã Sukãnã kaliyan Sãnãsèkti.

Para dèwã mirèng ungèlipun gangsã kang anãmã Pancajannya, sami aningali wontèn ing ngawang awang sartã anjawahakèn wêwangi. Mènggah gangsã ingkang namã pun Dèwãdèntã wontèn ing wingking. Baris Pandãwã mèdal kapurunanipun, awit saking

mirêng ungêlipún gângsâ kêkalih wau. Panêrakipún kadós danâwâ rêbatan daging, gêlaríng Korâwâ dadal, bôtên kuwawi anadahi pangamukipún barising Pandhâwâ.

Anuntên rájâputrá ing Mandârákâ, anâmâ radén Burísráwâ, majêng nitih ráta, badhé malês risaking gêlaripún. Sêsumbaripún, : “Hêh, Sêtyaki, ngêndi ênggónmu kowé, ayo pādha ngadu kasêktên ânâ ing kéné.”

Radén Sêtyaki majêng nitih ráta, anudingi radén Burísráwâ. Wicantênipún: “Hêh, Burísráwâ, bégjâ bangêt aku, déné kowé kang mapagaké pêrangku. Ájâ kowé ngoncati!” Sarêng sampún sami ajêng ajengan, Radén Sêtyaki mênthang langkap, anglêpasakên jêmparing, kénging ratanipún radén Burísráwâ rêmúk, dalasan kusír kapalipún sami pêjah. Burísráwâ malumpat, sangêt nêpsunipún, lajêng amênthang langkap anglêpasakên jêmparing, kénging ratanipún Sêtyaki rêmúk. Sêtyaki malumpat, dadós sami pêrang darat kémawón. Sami ambucal langkap, anyandak gādâ kalih kalihipún. Lajêng ramé agādâ ginādâ. Sarêng gādâ kêkalih tugêl sami dipún bucal lajêng udrêg dèdèl dinèdèl, bucal binucal. Sarèhníng Sêtyaki kawón agêng inggil, kangélan anggênipún andugang mêngsahipún. Wusânâ dhawah kalumah, dipún idak idak dathêng Burísráwâ, ngantós mèh pèdhót napasipún. Sarêng Sêtyaki badhé dipún sudúk, Prabu Krêsnâ angandika dhumatêng Dananjâyâ: “Énggal Si Burísráwâ panahên bauné kang sisih, supâyâ uwalâ lèhé anjambak Si Sêtyaki.”

Dananjâyâ lajêng anglêpasakên jêmparing, kénging baunipún Burísráwâ tugêl. Burísráwâ kagèt, asêru wicantênipún: “Hêh, Pandâwâ rusúh, tangkêbmu cidra.”

Radén Dananjâyâ amangsuli : “Pandâwâ ora cidra, mung nimbangi lakuning Korâwâ, awit patiné Si Abimanyu biyén iyâ kênâ ing cidra.”

Radén Sêtyaki sarêng aningali Burísráwâ tugêl baunipún, lajêng nyandak jêmparing. Burísráwâ dipún jêmparing kénging gulunipún tugêl lajêng pêjah.

Gumurúh surakipún bâlâ Pandhâwâ. Korâwâ sarêng aningali Burísráwâ pêjah, sami ngangsgê sumèdyâ amalês ing pêjahipún Radén Burísráwâ. Pintên pintên jêmparing íngkang dipún lêpasakên, ngantós kadós jawah. Pangamukipún Radén Dananjâyâ angobrak abrik. Wrêkodara, Drusâjumênâ, Gatutkacâ, Nakulâ, Sadéwâ sabalanipún sami anarajang. Korâwâ kuwalahên sami mundur, mèh dumugi ing panggénanipún Sindurêjâ. Wóntên ing ngriku sami kandhêg plajêngipún, amèpèti margi íngkang dhatêng panggénanipún Sindurêjâ. Anglêpasakên jêmparing kathah, amuríh mangsulakên ing pangamukipún Radén Dananjâyâ utawi Pandâwâ íngkang sèkti sèkti.

Wrêkodârâ nyèlèhakên langkap, nyandak gādâ anarajang. Pintên pintên Korâwâ íngkang pêjah sami anggêlasah, amargi dipún amuk ing gādâ dhatêng Radén Wrêkodârâ. Gêlar Cakrabyuhâ ngantós risak.

Pangamukipún Radén Dananjâyâ kaliyan jêmparing, kêtên íngkang andhawahi mêngsah. Wóndéníng panarajangipún Korâwâ sakíng kathahipún kadós sulung, ambêlasah íngkang pêjah déning gādâ. Kathah pârâ dipati íngkang pêjah, sartâ íngkang rêmuk ráta tuwín gajahipún, awit kaamúk dhumatêng Radén Wrêkodârâ. Tandangipún kadós gajah sèwu mêtâ. Pundi íngkang dipún têrak tumpês. Barís íngkang ngampíng ampíngi panggénanipún Sindurêjâ mèh tipis, bâlâ Pandâwâ tansah angangsêg anarajang, ngantós kangélan anggênipún rumêksâ dhumatêng Sindurêjâ wau. Anuntên Korâwâ sami

amrayogèkakên, Prabu Durjudânâ kundûrâ ngungsi dhumatêng kithâ. Namúng bagawan Sêmpani ingkang bôtên angrêmbagi, taksihâ wóntên ing paprangan, karêksâ déning barís. Bilíh ngantós sêsingidan, ciptanipún nisthâ, sartâ bôtên, anêtêpi kasatriyanipún. Bagawan Sêmpani anjungkúng ing sêmedi, supadós ingkang putrâ kang nâma Radèn Sindurêjâ lêpatâ ing pêjah salêbêting pêrang Bratâyudâ. Wóndén ing pamujinipún, sagêdâ anyiptâ warni Satus, ingkang kadós Radèn Sindurêjâ. Sampún ngantós kênging Sindurêjâ ingkang sayêktósipún Kasupèn yèn ingkang mómóng ing Pandhâwâ, Prabu Krêsna, bôtên kênging kêkilapan. Wóntênâ warni satus ingkang Sindurêja sulap. amêsthi sumêrêp Sindurêjâ ingkang sayêktósipún. Sayêktósipún Batâra Krêsna bôtên kênging dipún dorani.

Radèn Sindurêja / Jâyadrata

ki-demang.com

Radèn Dananjâyâ sayah anggènipún amêmêjahi pârâ bupati tuwín prajurit. Angantós têlas saâra âra, ing wingking sangsâyâ ambrubûl bôtên karaós kalónging prajurit, kang pêjahakên. Ingkang punikâ sang prabu Krêsna maras ing galih, awít déning surya sampún gumiwang, Sindurêjâ dèrèng kapanggih, kinubèng ing gégaman. Énggal srêngéngé tinutúpan ing câkrâ, dipún anggang anggang, dadós sulakipún sumirat jênné. Lajêng dipún têtèpakên cakranipún, pêtêng kadós sêrap ing sayêktósipún. Kang sartâ Batâra Krêsna apêparéntah dhatêng Pandâwâ, kapuríh akalêmpakâ kajêng. Sarêng kajêng sampún ngalêmpak, lajêng kabêsmi, andadós latunipún. Unduring pêrang Pandâwâ sami ngumpúl, sairíb kadós anjênengi óbóngipún Radèn Dananjâyâ.

Sindurêjâ lêpat ing pêjah bilíh sampún kasêrapan surya. Sampún kewartós yèn Radèn Dananjâyâ badhé óbóng. Korâwâ sami bingah bingah aningali, bôtên sumêrêp yèn rékâ pagunanipún Prabu Krêsna. Srêngéngé dipún tutupi câkrâ. Sangêt anggènipún sami sukâ sukâ, asurak surak gumêrah, alókipún : “Yèn Dananjâyâ mati, Pandhâwâ ilang pamúké. Síng kari prasasat cêcindhíl, múng kari angghetak baé. Wrêkodâra tandangé pêrang kaku, ora julig kâyâ Si Dananjâyâ. Kâlâ samantên radèn Sindurêjâ tumút aningali, wêdalipún saking gêdhóng ingkang karêksâ ing barís, kadós pratingkahing pandúng. Prabu Krêsna sumêrêp sasolahipún Radèn Sindurêjâ, angandika dhumatêng radèn Dananjâyâ sarwi anêdhahakên : “Kaé Si Sindurêjâ têkâ, uculânâ panahmu Si Pasopati diénggal, mbókmanâwâ kasêlak wêruh!” Radèn Dananjâyâ ngungak ungak, matúr dhumatêng Prabu Krêsna : “Panêmbahan, panggènanipún Sindurêja wóntên ing pundi?”

Prabu Krêsna lajêng nyênèng langkapipún Radén Dananjâya sartâ anêdhahakên panggénanipún Sindurêja, pangandikanipún: "Kaé âpa, mârâ panahên diénggal." Radén Dananjâya jinjît, sampún sumêrêp datêng Sindureja, lajêng dipún lêpasi jêmparing, ingkang nâma Pasopati. Sindurêja kénging gulunipún tugêl, lajêng pêjah. Anuntên Prabu Krêsna ngandikâ dhumatêng Radén Dananjâya : "Éndasé Si Sindurêja uncalnâ mênyang ênggônê wóng tuwané, isarat panahmu Sarutâma." Radén Dananjâya lajêng mêngtang langkap, anglêpasakên jêmparing pún Sarutâma. Sirahipún radén Sindurêja katút kabêktâ ing jêmparing, dawah ing ngarsanipún ingkang râmâ.

Bagawan Sêmpani pinuju sawêg sêmadi, wóndéné ingkang dipún têtêdâ salêbêting puji, ingkang putrâ unggul ing pêrangipún, sampún ngantós mêngsah sagêd amêjahi Sindurêja ingkang sayêktósipún, amung ingkang sulap kémawón. Déné yén malês ing mêngsahipún ambilaênâna, mêngsah sadâsa utawi satús sarênga pêjahipún. Anuntên sirahing putrâ dhawah ing ngarsanipún, dipún candak dumatêng bagawan Sêmpani, sêbutipún akaliyan nangis : "Duh, anakku mati, yâgéné kowé têka nganti mati ing pêrang Brâtâyudâ? Dêlêngên aku, lagi mêmujâ anênêdha unggulé pêrangmu.

Sasêraping srêngéngé, sakathahing baris sami mundur dhatêng ing pasanggrahanipún piyambak piyambak. Prabu Druyudâna muwún, pangandikanipún dhatêng Druna : "Kadipundi karêp andikâ, paman, ing sapatiné satriya loro, pún Burisrawâ karo pun Sindurêja, prasasat kaicalan bau têngên lan bau kiwa, nâpa kang digawé pêpulih." Anggénipún ngandikâ makatên punikâ kaliyan kasêsêgan, kang sartâ angrêrêpa. Wóndéning ingkang panuju wóntên ing ngajêngan : Salyâ, Karnâ, Sêngkuni, Karpâ. Tumuntên angandikâ malih : "Kadospundi pratingkah puniki, mênggah karsané paman Druna kadospundi, sadulur kulâ katah kang pêjah; Si Citrâdarma, Citrayudâ, Upâcitra, Carucitra, Jayâsusênâ, Rêkadurjâya, Darmajati, Surâdurma, Ângsa ângsa, Citraksi, ing sapunika sami pêjah déning Wrêkodâra, kang sartâ pangamuké Arjunâ, ânglângkungi ing prihatin kulâ, nâpa kang digawé pêpulih?" Druna awicantên sêru: "Sâpa amapagnâ pêrangé Arjunâ sakíng gédéné sihé Hyang Batâra Guru? Sâpa bisa anadhahi pangamuké Wrêkodâra, sâpa kêlar nyêmbadani pêrangé prabu ing Wirâtâ, lan sâpa kêlar nadhahi pangamuké prabu ing Cêmpalâ? Lah âna manèh, sâpa bisa nulak pagunané Prabu Krêsna? Wóng gêdhé kang limang iji iku, âpa sing digawé nadahi pêrangé?"

Sang Prabu Duryudâna lajêng angandikâ dhumatêng Prabu Ngawanggâ : "Hèh, andikâ bénjing énjing kang mapagnâ pêrangé pún Arjunâ lan Wrêkodâra, nangíng anyuwunâ paréntahipún sang Panditâ Druna." Aturipún Prabu Karnâ : "Ínggih, bénjing énjing kulâ ingkang amêthúkakên pêrangipún." Sakalangkung bingah Sang Pandita Druna.

6. GATUTKACA MÊTHUKAKËN DIPATI KARNA, TIWAS.

Énjingipún têtêngéring pèrang mungêl. Korawa ambrubul andalidir, saking ing pasanggahanipún piyambak piyambak, kadós banjiring sagantên.

Sang Prabu Yudistira sampun mèdalakên bala, gèlar taksih kadós ingkang wau. Sarêng majêng, kadós tèmputing sagantên. Sarêng gulèt pèrang tanpa pètangan. Sami bujêng binujêng, dèdèl dinèdèl arèbut ngangkah pèjah, kuwêl kang prajurit. Raméning swara bôtên kantenan, bala asilih ukih. Ingkang dhatêng sangsaya kathah. Wrêkodara, Dananjaya pangamukipún angorak arik. Nglêpasakên jêmparing, wêdalipún amradini. Wrêkodara nglêpasakên Bargawatra, Prabu Yudistira angrikatakên gajahipún. Kalantur saking raméning pèrang, ngantós sêraping srêngéngé dèrèng wontên bibar. Ngantós kadós ampuhan amor dadós satunggil. Riwut gulèt wontên ingkang ngundang ngundang : ”Aku réwangmu.” Sawènèh ingkang wewartós namanipún : ”Aku wong ing Cempala.” Wontên ingkang angakên tiyang ing Wirata, tiyang ing Dwarawati, wènèh tiyang Ngastina utawi tiyang ing Sabrang, ambantu tiyang Ngastina, punapa déné tiyang ing Mandaraka tuwin ing Ngawanggapati, kathah ingkang mastani nagarinipún piyambak piyambak.

Anuntên para satriya utawi para mantri kang pèpilihan, para ratu tuwin bupati ingkang anitih rata utawi gajah, oboripun sami dathêng, abra kadós jawah latu, amèwahi ambranang satengahing paprangan. Ubekan kapal gajah, sarta ingkang nitih rata wangsul dathêng panggènanipun. Bala kadós dipun pilih, wangsul dhatêng panggènanipun piyambak piyambak.

Amiwiti pèrang malih, taksih pèpak ingkang para ratu, punapa déné sawarnining para ratu sésuruhan. Majêng saking panggènanipun piyambak piyambak. Panêmpuhing pèrang, surak sakalangkung ramé, Wrêkodara pangamukipún anêngah, amung milih ingkang para dipati, ingkang sami nitih gajah utawi rata, punika ingkang dipun trajang. Dipun gada kathah pèjah pating sulayah. Punapa déné raden Dananjaya, anglêpasakên jêmparing dinya.

Punggawanipun Prabu Karna ingkang sinakti, anama Druwajaya, majêng anitih rata, pilih kang kuwawi nadhahi pèrangipun. Punika angunda gada, kathah prajurit ingkang pèjah dipun amuk Druwajaya wau. Lajêng dipun trajang dhumatêng Wrêkodara. Punika Druwajaya pèjahipun. Anuntên dhatêng pangamuké anêngah raden Setyaki, sangêt nêpsu pèrangipun. Kathah bupati ingkang pèjah, punapa déné para raja ingkang dhadhal saking pangamukipún. Saking riwuting nêpsunipun Raden Setyaki, ngantós adamêl bingunging mêngsah. Anuntên Partipaja majêng amukakên pèrangipun. Lajêng mênthang langkap anglêpasakên jêmparing, kenging jajanipun Setyaki bôtên pasah nanging kontal, katut kabêktu ing jêmparing, dhawah kantêb. Anuntên putranipun Raden Setyaki, anama Raden Sanga sangga énggal majêng, amêthukakên pangamukipún Partipaja.

Ramé jêmparing jinêmparing, bôtên wontên ingkang anèdhasi. Lajêng rukêt angabên karosan. Sami ing kasêktènipun. Dumugi ing sakajêng kajêng. Aramé dipun suraki, kadós tiyang angabên sawung, rêmên ingkang sami aningali, déné sami ing prawiranipun. Anuntên Raden Wrêkodara dhatêng, atêtulung dhumatêng Raden Sanga sangga. Partipaja dipun lépasi jêmparing, kenging jajanipun dhawah kantêb. Karaos sakit, sangêt ing nêpsunipun. Sumêrêp yèn raden Wrêkodara ingkang anjêmparing, lajêng malês anjêmparing. Wrêkodara kenging baunipun kiwa, kagêt lajêng anyélhakên Bargawatra,

anyandhak gâdâ majêng. Radèn Partipéjâ dipún gâdâ rêmúk sarêng kaliyan ratanipún. Íng ngriku pêjahipún Partipéjâ déníng radén Wrêkodâra.

Anuntên anakipún Partipéjâ énggal badhé pêpulih pêjahíng bápâ. Radén Wrêkodâra dipún karubút, adangu ramé pêrangipún. Wêkasan anakipún Partipéjâ pêjah dipún gâdâ dhatêng Radén Wrêkodâra, Punggawanipún Adipati íng Ngawanggâ anâma Drêstârâtâ majêng. Inggih pêjah dipún gâdâ dhatêng Radén Wrêkodâra, rêmúk saratanipún. Wrêkodâra sangêt íng pangamukipún, sintên íngkang majêng dipún gâdâ. Akathah prajurit pêpilihan íngkang pêjah déníng pangamukipún.

Anuntên adinipún Sangkuni kêkalih majêng, anâma Anggâjaksâ kalih Sârâbâsântâ, angiríd prajurit salêksâ, angróyók Radén Wrêkodâra. Bôtên kéwêdan dipún karubút íng pêrang. Lajêng wiwít anglêpasakakên Bargâwastra kathah prajurit íngkang pêjah déníng jêmparingipún sangsâyâ riwút pangamukipún Radén Wrêkodâra, pundi barís íngkang katêrak, tumpês.

Anuntên Radén Anggâjaksâ kalih radén Sârâbâsântâ sami anglêpasakên jêmparing, angrubút Radén Wrêkodâra. Sarêng dipún walês kajêmparing, Radén Anggâjaksâ pêjah. Íngkang rákâ anâma Sârâbâsântâ wau apêpulih inggih pêjah dipún jêmparing dhatêng Radén Wrêkodâra.

Sapêjahé adhinipún Sangkuni kêkalih, Korâwâ sami alít manahipún . Prabu Suyudâna angrêrêpâ pangandikanipún dhatêng adipati Ngawanggâ: "Adhi pâra, papagna pangamuké Wrêkodâra, Dananjâyâ kang sartâ Sêtyaki."

Adipati Ngawanggâ énggal ngadêg. Aturipún : "Sampún sêmêlang íng galih, amêsthi íng dintên punikâ pêjahipún Sénâ akaliyan Dananjâyâ. Kulâ íngkang mêtúkakên, bôtên mawikani."

Sakèndêpún adipati Ngawanggâ ngandikâ sagah amêjahi Bimâ kaliyan Partâ, lajêng Karpâ awicantên : "Hèh, Suryâputra, kowé iku yèn calatu kâyâ dudu wóng bécík, ora patút dirungókaké para satriyâ. Aku arêp wêruh baé nyatané calatumu iku. Wrêkodâra lan Dananjâyâ ora patút yèn kasóran déníng wóng kang kâyâ kowé. Yèn âna kêmreki asungút, âpa alús. Gêlaré Karnâ, oléhé angarah kasêktên, mangsâ kowé ulapâ."

Prabu Krêsna angandikâ alón : "Iyâ, kulúp, tadahâna uwakmu, awít sâkâ íng paréntahku!"

Radèn Gatutkacă nyêmbah :
 ”Sinuhún, inggíh sandikå. Yèn saking timbalan dalêm, sanajan dumugiå íng pêjah bôtên mawi kumêdhèp. Sampún íngkang ndikakakên punikå, sanajan langkunga saking sêkti Adipati Karnå, amêsthi kawulå bôtên wigíh. Sêmbah kawulå íngkang sayêkti katurå íng panjênêngan dalêm, dadós jimat kaidên dhumatêng íng pêjah, kang sartå dadóså jimat ambilaèni mêngsah. Yèn kawulå pêjah íng pêrang, íngkang mugi panjênêngan dalêm prênahênå kamulyaning swargan. Kawulå bôtên gadhah cíptå gêsang, amargi pún uwå íng Ngawanggå anglangkúngi sêkti.”
 Sang Prabu Krêsna kumêpyúr salêbêting galíh, íng batós langkúng kaduwúng, lêpatíng íng pangatag. Awêlas, sangêt êtuníng galíh. Radèn Dananjâyå aningali dhatêng sang

Prabu Krêsna, tingalé sangêt kaduwúng, kuwúr, sangêt wêlas ningali íngkang putrá Radèn Gatutkacă, déné taksíh sangêt laré. Sadâyå sami angrêdatós.
 Radèn Gatutkacă lajêng mêdal, mulúk íng ngawang awang, mapagakên pangamukipún adipati íng Ngawanggå. Lajêng pêrang ramé íng wanci dalu.
 Satêngahíng pêrang, wóntên danåwå dhatêng anarómból íng pêrang. Katahipún sakawan, anåmå Lêmbusåna, kalíh Salêmbåna, tigå Kålsrênggi, sakawan Kålgasurå. Sami ambêktå bålå kathah, amêthúkakên pêrangipún Radèn Gatutkacă. Danåwå sakawan wau sami pêjah, dipún untír gulunipún dhatêng Radèn Gatutkacă.
 Radèn Gatutkacă sabalanipún sangsâyå wuru pangamukipún. Balanipún Adipati íng Ngawanggå sami girís. dipún jawahi íng jêmparing dhatêng Radèn Gatutkacă saking íng ngawang awang. Jêmparingipún Radèn Gatutkacă wau mêdal saking tutúk, sartå saking astå tuwín saking dêlamakan.

Adipati íng Ngawanggå girís aningali balanipún kathah íngkang pêjah, malês anglêpasakên jêmparing dhatêng íng ngawang awang, nangíng sami cupêt. Sangsâyå andadósakên ajríh sartå kêkêsíng galihipún. Radèn Gatutkacă tansah sêsumbar saking íng ngawang awang. Adipati íng Ngawanggå gugúp íng solahipún, mirêng swaranipún Radèn Gatutkacă, kadós galudhúg.

Énggal nyandak jêmparing anåmå Kuntå, dipún lêpasakên mangínggil.

Radèn Gatutkacă kêngíng pusêripún, jêmparing lajêng manjíng. Adipati íng Ngawanggå sabalanipún sami sumêrêp, yèn Radèn Gatutkacă kêtatón, sami alók Gatutkacă kêtatón, katawís saking dêrêsíng rah.

Kalanipún Radèn Gatutkacă kêtatón, anggadahi cíptå yèn badhé pêjah, lajêng anjóg

sumêdyâ pêjah sampyúh kaliyan íngkang uwâ. Adipati íng Ngawânggâ tangginas lumumpat sakíng ráta, Radèn Gatutkáca lajêng angêbrúki ráta. Ráta rêmúk sakusír kapalipún.

Sarêng Korâwâ aningali yèn Radèn Gatutkáca pêjah, sami surak gumêrah. Pandâwâ sami dhèdèp sartâ anangís. Bótèn dangu lajêng sami ambyuk mangsah íng pêrang. Prabu Yudhístirá sartâ Radèn Dananjâyâ angamúk ambudi pêjah. Radèn Wrêkodâra sarêng mirêng yèn íngkang putrá pêjah, lajêng ngamúk liwúng sarwi angusapi êlúh. Gadanipún mobat mabít, kathah pára dipati tuwín satriyâ Korâwâ íngkang pêjah.

Drunâ angabani Korâwâ makantúkakên gêlar. Aramé pêrangipún íng sadalu, wusânâ kasapih sakíng sami arípipún.

Kacariyós ibunipún radèn Gatutkáca, anâmâ Dèwi Arimbi, sumêdyâ óbóng ambélani íngkang putrá. Lajêng pamít dhatêng íngkang ráka sartâ pára sadhèrèkipún sadâyâ.

Sarêng sampún kalilan, lajêng amurugi layónipún íngkang putrá wóntèn íng paprangan. Sadhatêngipún íng ngriku, lajêng dipún óbóng sarêng kaliyan layónipún íngkang putrá.

7. DURNÂ KÉNGÍNG APUS. DÚRSÁSÂNÂ PÊJAH KAODÈT ODÈT DÉNÍNG WRÊKODÂRÂ.

Pandhita Durna

ki-demang.com

Ènjingipún lajêng sami nabúh têngaraníng pêrang, sami anâtâ barísipún piyambak piyambak. Íngkang dadós sénapatiníng Korâwâ taksíh pandhitâ Durnâ. Wóndéníng sénapatiníng Pandâwâ, Radèn Drustâjumênâ, lajêng sami ngabani bâlá mangsah íng pêrang.

Drunâ kinarubút íng pára prajurit Pandâwâ, sami anjêmparíngi, nangíng bótèn pasah. Prabu Krêsnâ lajêng amangsít dhatêng Radèn Wrêkodâra, kapurih amêjahânâ mêngsah ratu íng Malawapati, sartâ gajahipún íngkang nama Aswâtâma.

Wrêkodâra énggal lumumpat, mangsah anggádâ ratu íng Malâwâpati, ajúr sagajahipún kadhawahan gádâ.

Wrêkodâra lajêng alók : "Aswâtâma mati" , sartâ pára Pandâwâ inggíh alók makatên.

Drunâ sarêng mirêng alók wau, sangêt

ing kagètipún sartâ nangis. Anyânâ putranipún ingkang pêjah, awít putranipún anâma Aswâtâma. Lajêng marêpêki badhé pitakèn dhatêng Wrêkodâra tuwín Janâka, nangîng sampún sami dipún wangsít dhatêng Prabu Krêsna, kapurih sami dorâ. Namung Prabu Yudhistira ingkang dèrèng purún. Wangsulnipún dhatêng Prabu Krêsna : ”Kakang Prabu, kulâ bôtên purún wicantên dorâ, ingkang mawi salami kula gêsang dèrèng naté dorâ. Kapîng kalîhipún pandhitâ Drunâ punika guru kulâ, dadôs sangsâya sangêt ajrih kulâ yén dorâ.”

Prabu Krêsna ngandikâ malih : ”Yayi prabu ngandikâ makatên kémawón : èsthi Aswâtâma pêjah,”

Anuntên Drunâ dhatêng ngarsanipún Prabu Yudhistira, sartâ anitih râtâ, lajêng pitakèn. Wangsulnipún Prabu Yudhistira : ”Èsthi Aswâtâma pêjah.”

Pamirêngipún Drunâ : pasthi Aswâtâma pêjah. Drunâ lajêng sumapût, andhawah gumalundhúng wóntên salêbêting râtâ. Pâra déwa gumuruh ing ngawang awang, sami angêlôkakên Drunâ mati. Radên Drusâjumênâ énggal amurugi, angêthók mastakanipún Drunâ, dipún damêl onclang, lajêng kasawatakên dhatêng panggênaning mêngsah. Prabu Suyudâna kagèt kadhawahan sirah, énggal lumajêng, bâla Korâwa larut sadâya.

Radên Aswâtâma pitakèn : ”Hèh, wóng Korâwa, yâgéné déné pādha lumayu ?“

Karpâ amangsuli : ”Hèh, Aswâtâma, yèn kowé ora wêruh, bapakmu ing samêngko wís mati, dikêthók guluné marang Radên Drustâjumênâ.”

Radên Aswâtâma sarêng mirêng ingkang râmâ pêjah sangêt ing nêpsunipún Lajêng umangsah anglêpasakên jêmparing latu, agêngipún sarêdi alit. Bâla Pandhawâ giris. bôtên wóntên nyiptâ gêsang.

Radên Janâka dipún dhawahi dhatêng Prabu Yudhistira, kapurih amêthúknâ pêrangipún Aswâtâma. Sang nâta sarwi amuwuni gurunipún kang nâma Drunâ wau.

Prabu Krêsna lajêng paréntah dhatêng bâla Pandhawâ, andikakakên sami darat sadâya, sabab jêmparing latu wau bôtên purún ambêsmi tiyang ingkang dharat.

Anuntên Wrêkodâra dipún kên mêthúkakên latu dhatêng Prabu Krêsna, sartâ numpaka râtâ. Wrêkodâra énggal majêng anitih râtâ.

Sarêng Radên Janâka ningali yèn ingkang râka badhé kabêsmi, énggal anglêpasakên jêmparing, latu lajêng ical sami sakêdhap. Radên Aswâtâma wau lajêng mundur, sâha sangêt ing lingsêmipún, sumêdyâ tâpa malih, supadôs wêwahâ kasaktènipún.

Bâla Korâwa sarta Pandâwa kasapût ing dalu, lajêng sami mundur.

Prabu Suyudâna ing dalu pirêmbagan kaliyan pâra ratu. Kênthêling rêmbag, Prabu Karnâ ing Ngawangga ingkang kadadosakên sênâpati. Prabu Suyudâna angêbang badhé amasrahi ing Ngastina. Prabu Karnâ inggih sampún anyanggahi, anumpês Pandâwa sami sadintên.

Kacariyos Prabu Karnâ wau sakalangkung wantêr sartâ sakti, abagús warnanipún, sâha kagungan jêmparing anâma Wijâyâdanu. Punâpa ing saciptanipún ingkang gadhah, Wijâyâdanu inggih dadôs.

Prabu Suyudānā sakalangkung sukā , amirêngakên kasagahanipún Karnā. Lajêng angganjar panganggé kang saé saé dhatêng Prabu Karnā sabalanipún waradin. Nanging balanipún sadāyā sami susah. Tuwín garwanipún inggih sangêt susah, amargi sampún kathah dalajatiipún, amratandhani yèn Prabu Karnā badhé kasóran pêrangipún.

Kocap Pandhāwā, Prabu Dwārāwati sáhā Yudhístirā tuwín Janākā. Íng dalu sami tindak dhatêng íng papan paprangan, angupadōsi layónipún Drunā tuwin Bísmā. Sarêng sampún kapanggih, lajêng sami kabêsmi. Sasirêping latu, wóntên swārā, asanjang yèn Pandhāwā badhé mênang íng pêrangipún. Prabu Krêsnā, Yudístirā, sartā Janākā, lajêng sami kóndúr masanggrahan. Ínjingipún lajêng sami anabúh têngaraníng pêrang. Sarêng sampún sami tátā barísipún, lajêng sami amêdali íng pêrang. Íng sadintên punikā Pandāwā kaliyan Korāwā katah íngkang pêjah. Bibar kasapút íng dalu.

Íng dalu Prabu Suyudānā sami pirêmbagan akaliyan pârā ratu: Salyā, Karnā, sami wóntên íng ngarsā. Prabu Karnā anyuwún kusír dhatêng Prabu Suyudānā. Wóndéníng íngkang dipún suwún Prabu Salyā íng Mandarākā, supadós timbangā akaliyan kusírípún Radèn Janākā. Atúripún Prabu Karnā, yèn Prabu Salyā kaparíngakên dadós kusír, dipún kintên Pandhāwā tumpês íng sadintên bénjíng énjíng déníng jêmparíngipún íngkang nāmā Wijayadanu.

Prabu Salyā sarêng midhangêt atúripún Karnā, sangêt dukanipún. Prabu Suyudānā énggal angrêrêpā, anyêmbah sartā anangís amêmêlas atúripún dhatêng íngkang marasêpúh, katuran nuruti panyuwunipún Karnā, Prabu Salyā dangu dangu sarêh dukanipún, wêlas aningali mantunipún, wusānā anyagahi dadós kusír.

Kocap Pandhāwā sami pirêmbagan. Krêsnā ngandikā dhatêng Radèn Janākā : ”Íng sadinā sésúk kowé kang dadiā Sénapati, anganggoā gêlar Ardācāndrā, sartā kowé dingati ati. Yèn kowé kurang pangati ati, bakal dadi bilainé awakmu, karānā Si Karnā luwih saktiné.” Arjunā matúr sandikā.

Énjíngipún sami nabúh têngaraníng pêrang. Pârā ratu akaliyan pârā dipati sami anata baris angrakit gêlar. Íngkang sami nitíh rātā tuwín gajah sáhā kapal sampún sami mirantós.

Prabu Karnā nitíh rātā, sartā aningali mêngsahipún, ambêlabar kadós sagantên. Karnā sakalangkung sukā sáhā matúr datêng kusírípún : “Rāmā Prabu, barísipún Pandhāwā anglangkungi kathahipún. Íngkang wóntên íng pinggír bótên katingal, nangíng mangkê sakêdap kémawón tumpês sadāyā déníng jêmparíng Wijayadanu.”

Prabu Salyā sarêng mirêng sangêt éwā, sartā amajanani, wangsulanipún : “Hèh, Karnā, kiraku kowé ora bisā anumpês Pandhāwā kowé dakupamakaké iwak mênthah, Pandhāwā kang bakal angolah, íng sakarêp karêpé iyā dadi.”

Karnā sarêng midhangêt sangêt íng wirangipún sartā nêpsu, akén ngajêngakên rātā sartā mênthang gandhewā. Korāwā sarêng aningali sénapatinipún majêng, lajêng ambyúk mangsah íng pêrang. Pandhāwā anadhahi. Raméníng pêrang kadós alún anêmpúh rêdi. Korāwā wêwah íng kakêndhêlanipún amargi ningali sénapatinipún sakalangkung kêndhêl sartā sakti, dasar bagus warninipún. Jêmparíngipún Karnā ambarubúl wêdalipún saking gandhewā, ngêbêki íng paprangan. Bālā Pandhāwā kathah íngkang pêjah, ratanipún Karnā ngalójók anglancangi bālā, kaidak purún. Korāwā anuruti angrubút mêngsah. Bālā Pandhāwā bibrah tatanipún, girís aningali tandangipún Karnā sáhā kawús kālā

pêjahipún Gatutkáca déning Suryâputra. Bâlâ Pandhâwâ lajêng larút. Radén Nakulâ, Yuyutsuh, Drusâjumênâ, ratanipún sami rêmúk, dipún jêmparing dhatêng Karnâ. Nuntên sami lumajêng.

Prabu Yudistirá, Arjunâ, Wrêkodârâ, énggal sami anulungi, mêthúkakên pangamukipún Karnâ sartâ sami nglêpasi jêmparing. Bâlâ Korâwâ kathah íngkang pêjah, kandhêg ratanipún Karnâ, lajêng sami pêrang ijén ijénan, ajêmparing jinêmparing.

Prabu Suyudânâ dipún jêmparing dhatêng Wrêkodârâ dhawah kalumah, nangíng bôtên pasah, lajêng andhêlik wóntên wingkingipún íng barís. Radén Wrêsâsânâ, putranipún prabu Karnâ, pêjah déning Radèn Sêtyaki. Prabu Suyudânâ kapanggih kaliyan Wrêkodârâ, lajêng dipún jêmparing datêng Wrêkodârâ, kêngíng kéndhêngipún pêdhót, anuntên lumajêng. Radèn Dursâsânâ, íngkang rayi Prabu Suyudânâ, énggal angalingi íngkang rákâ, amêthúkakên Wrêkodârâ, sartâ nitih gajah, anglêpasi jêmparing anâma Barlâ. Wrêkodârâ kêngíng jajanipun, dhawah kabantíng, nangíng bôtên pasah. Nuntên tangi anyandhak gâdâ sartâ angêsúk. Gajahipun Dursâsânâ dipún gâdâ sirahipun ajur. Dursâsânâ énggal lumumpat dhatêng siti. Nuntên sami gâdâ ginâdâ.

Dursâsânâ rumaós kuwalahan, badhé

lumajêng, lajêng dipún jambak rambutipún sartâ kasêndhal dhatêng Wrêkodârâ dhawah kalumah, rambutipún taksíh kacêpêng datêng Wrêkodârâ sartâ dipún gadani.

Prabu Suyudânâ sasêdhèrèkipún nulungi, sami anjêmparingi, nangíng Wrêkodârâ bôtên ajríh. Prabu Yudhistirá sasêntananipún lajêng sami amêthúkakên pêrangipún Prabu Suyudânâ, dadós Radèn Wrêkodârâ wau dipún suraki kémawón saking katêbihan.

Radèn Wrêkodârâ íng sakajêng kajêngipún, anggènipún badhé damêl pangéwan éwan dhatêng Dursâsânâ, sartâ wicantên sêru anyêlúk pârâ déwa tuwín pârâ ratu mêngsah sâhâ Pandhâwâ sadâyâ : “Hèh, kabèh pâdhâ anêksênânâ, yèn aku bakal angluwaru kaulé ipéku kang jênêng Dèwi Drupadi garwané kakang Prabu Yudhistirá. Iku ora gélêm gélungan íng salawasé, yèn durung kêramas gêtihé Si Dursâsânâ. Íng mêngko bakal kalakón.”

Kacariyós, milå Dèwi Drupadi
 gadhah kaúl makatên, kâlå
 sadèrèngipún pèrang Bråtâyudå,
 Prabu Yudhístirá sasèdhèrèkipún
 pinuju sami késah tâpå. Dèwi
 Drupadi lajêng kabóyóng dhatêng
 nagari íng Ngastiná. Wóntên íng
 ngriku dipún pisakít sáhå kadamêl
 sawênang wênang dhatêng Radèn
 Drusåsánå.
 Kacariyós Radèn Wrêkodårå
 anggènipún damêl pangéwan éwan
 wau, wêtèngipún Dursåsánå
 kabêdhèl, rahipún dipún kókóp.
 Barabéyanipún kaodhèt odhèt, lajêng
 dipún awút awút. Suku sartå
 tanganipún sinêmpal sêmpal, lajêng
 dipún balang balangakên. Sirahipún
 kaêjúr íng gådå. Radèn Wrêkodårå
 lajêng mundúr dhatêng íng
 pasanggrahan sumêdyå manggihi
 Déwi Drupadi, sartå ambêksa
 samargi margi. Prabu Yudhístirá

sasêntananipún tuwín íngkang garwå énggal sami mêthúk angurmati, sartå anggunggúng
 dhatêng Wrêkodårå. Jénggót sartå bréngósipún Radèn Wrêkodårå taksíh gupak rah,
 lajêng dipún pêrês wóntên íng mastakanipún Dèwi Drupadi. Íng ngriku luwaré
 punaginipún. Pandhåwå sami sukå, íng sakêdhap punikå kèndêl anggènipún pèrang.

8. KARNĀ PÊRANG KALIYAN ARJUNĀ, TIWAS SALYĀ NGULUNGAKĒN PÊJAHIPÚN DATÊNG PANDHĀWĀ.

Sarêng wanci lingsir kilèn Pandhāwā sami gègèr aningali mêngsah dhatêng, ratanipún Karnā sampún dumugi satêngahing paprangan, anglancangi balanipún. Bâlā Korāwā sami anututi manêngah.

Prabu Krêsna énggal angatag Arjunā, dipún kèn nitih râtā. amêthúkakên pêrangipún Karnā. Radén Janākā énggal nitih râtā, ingkang ngusiri Prabu Krêsna. Bâlā Pandhāwā sartā Korāwā sami anyuraki saking katêbihan kémawón. Wóndéning ingkang pêrang amúng sénapatinipún kémawón, sami satunggil, inggih punikā ingkang dipun wastani : Pêrang Karnā tinandhing. Milā dipún wastani makatên, déné warnanipún kêmbat akaliyan Radén Janākā. Sami bagusipún, kèndhêl sartā kasêkténipún inggih sami, tuwin kasagêdanipún. Dhasar sadhèrèkipún piyambak, tunggil ibu sanés bāpā. Amúng pasêmónipún

ingkang sanès, Prabu Karnā sêmu ladak, Radén Janākā sêmu luruh. Sartā sami gadhah jêmparing pêparinging déwā. Prabu Karnā jêmparingipún anāmā Wijâyādanu, punāpā saciptanipún ingkang gadhah, Wijâyādanu inggih dadós. Radén Dananjāyā jêmparingipún kêkalih , satunggil anāmā Sarutāmā, satunggil anāmā Pasopati, punāpā saciptanipún Radén Dananjāyā, jêmparing kêkalih wau inggih dadós.

Wóndéning ingkang dadós kusiripún inggih sami ratu agêng : Prabu Salyā akaliyan Prabu Krêsna, Milā pāra déwā, pāra widadari tuwin Pandhāwā sāhā Korāwā, ingkang aningali pêrangipún satriyā kêkalih wau sami anggadhahi pangéman, yèn pêjahā ing salah satunggil, badhé bôtên wóntên ingkang dipún tingali.

Karnā kaliyan Arjunā lajêng sami angabên kasêktên. Ratanipún sami ubêng ubêngan, sami lêpas linêpasan jêmparing. Prabu Karnā amênthang gandhéwā sartā angincêng jêmparingipún. Nuntên kasaru wóntên sawêr dhatêng ing ngarsanipún, cumalórót saking ngawang awang, agêngipún anglangkungi, sagêd wicantên kadós tiyang, anāmā Ardāwalikā. Matúr dathêng Prabu Karnā: yèn badhé amalês ukúm dhatêng Arjunā. Karnā amangsuli : "Sakarêpmu ing kânā, ênggónmu arêp maténi si Janākā, aku ora anyênyambat marang kowé!"

Radén Janākā énggal anyandhak jêmparing, lajêng kalêpasakên. Sawêr pún Ardāwalikā kénging lajêng pêjah, gumêbrúg dhawah ing siti.

Prabu Karnā anggénipún ngincêng jêmparing wau angangkah jangganipún Radén Janākā. Prabu Salyā sumêrêp, yèn pangincêngipún Prabu Karnā wau badhé ambilaèni dhatêng

Radén Dananjâyâ. Nuntên têtalining kapal dipún tarik, ratanipún lajêng gonjing anyarêngi uculing jêmparing, dadós éwah ing pangincêngipún, kapâra manginggil. Radén Janâkâ makutanipún timpal kênging jêmparing. Prabu Krêsnâ énggal anulungi, angêlus rémâ sartâ anglêrêsakên makutanipún.

Karnâ sangêt ing gêtunipún, déné Radén Janâkâ botên kênging jangganipún, nanging botên sumêrêp yén dipun pandamêl dhatêng kusiripún. Prabu Karnâ nuntên nyandhak jêmparingipún Wijâyâdanu, sartâ kawawas, Ingkang dipún angkah jangganipún Arjunâ. Prabu Salyâ lajêng anggênjót ratanipún, anyarêngi uculing jêmparing. Radén Dananjâyâ kênging gêlunganipún tatas.

Janâkâ sangêt nêpsunipún sartâ lingsêm, énggal malês anjêmparing. Kapal pangiriding ratanipún Karnâ tatas sukunipún sadâyâ. Radén Janâkâ amawas malih jêmparing pún Pasopati. Prabu Karnâ inggih amawas pún Wijâyâdanu, sartâ dipún mantrani. Nanging karumiyinan dhatêng radén Janâkâ.

Prabu Karnâ tugêl jangganipún, kênging ing jêmparing Pasopati. gumêbrúg dhawah salêbêting râtâ. Bâlâ Pandâwâ surak gumêrah. Korâwâ sami lumajêng. Nuntên sami amargi kasapût ing dalu.

Prabu Suyudânâ apirêmbagan kaliyan patih Sangkuni, sartâ prabu Salyâ, tuwin ingkang rayi rayi ingkang namúng kantunkalihdâsâ, sadâyâ sampún sami pêjah. Prabu Suyudânâ matúr sarwi anangis dhatêng Prabu Salyâ, dipún aturi dadós sénâpati, angrêbatâ nagari ing Ngastinâ. Wangsulanipún Salyâ bôtên purún, sartâ angrêmbagi amasrahnâ nagari Ngastinâ ingkang sapalih dhatêng Pandâwâ. Yén Pandâwâ bôtên narimah, Salyâ sagah anumpês .

Aturipún Prabu Suyudânâ bôtên parêng, awit sampún kasêp. sartâ putrâ tuwín sadhèrèkipún kathah ingkang sampun sami pêjah. Adangu sami diyâ diniyâ

Anuntên Radén Aswâtâma dhatêng, lajêng wicantên saru, sartâ amêlêhakên pratingkahipún Prabu Salyâ, kalanipún angusiri pêrangipún Karnâ. Prabu Salyâ sangêt dukanipún, lajêng badhé kêrêngan kaliyan Aswâtâma, nuntên kapisah dhatêng Suyudânâ. Radén Aswâtâma katundúng, lajêng késah atâpâ dhatêng ing wânâ. Prabu Salyâ sarèh ing dukanipún, wusânâ anyagahi dadós sénâpati. Prabu Suyudânâ sukâ ing galíhipún, lajêng angganjar busânâ kang saé saé dhatêng bâlâ ing Mandarákâ, sadâyâ waradín. Sampun misuwúr yén Prabu Salyâ dadós sénâpati. Antawís kalih dintên kèndêlipún ing pêrang.

Pandhawa sampun sami mirêng, yèn Prabu Salya dadós sénâpatining Korawa, lajêng sami bingúng. Prabu Yudhistira sasêdhèrèkipun sami nêdyâ pasrah pêjah kémawón dhatêng Prabu Salya, awit saking ajrihipun. Dasar ratu sêpuh sâha kapêrnah sêpuh, sarta sakalangkung sêkti, bôtên wontên purun anadhahana pêrangipun.

Prabu Krêsna lajêng dawah dhatêng Radèn Nakulâ, sarta Sadewa, kapurih sowan dhatêng ingkang uwâ Prabu Salya, sarta kawulang pratingkahipun yèn sampun dumugi ing ngarsanipun Prabu Salya.

Radèn Nakulâ sarta Sadewa lajêng mangkat dhatêng ing pasanggrahan Mandaraka, tanpa bala. Sarêng dumugi ing ngriku, Prabu Salya kapanggih wontên ing sanggar pamujan. Radèn Nakulâ lan Sadewa lajêng angrungkêbi sukunipun ingkang uwâ, sarta anangis. Aturipun : „Bilih uwâ prabu saestu dadós sénapati, bôtên sande badan kulâ, sâha sadèrèk kulâ sadaya, badhe tumpês déning sampéyan, tuwin para Ratu Pandhawa sadaya inggih sami ajrih dhatêng kasêktèn sampéyan. Aluwung kulâ pêjah ing sapunika kémawon.”

Radèn Nakulâ sâha Sadewa lajêng sami narik dhuwung, ajêng suduk sarira.

Prabu Salya énggal anyandhak duwungipun ingkang putra kalih pisan. Anrangkul sarta amuwun. Pangandikanipun : “Wis aja nangis, sanadyan aku wis katrucut sagah dadi sénâpati, ing batin bangêt trêsnaku marang kowé, karana aku wis ora duwé anak lanang. Anakku Si Burisrawa lan Si Rukmarata wis padha mati ing perang Bratayuda, dadi ing mêngko mung kowé kang wajib duwé nêgaraku ing Mandaraka.

Déné wêkasku, sésuk yèn aku maju ing perang, kakangmu Si Yudistira baé kônên mapagaké perangku, sarta jimaté kang aran Kalimausada, iku kônên manahaké marang aku, amêsthi ing kono patiku. Yèn liya saka ing iku, gegaman liyané dakkira ora nana kang tumama ing awakku, lan nora nana kang bisa angalahaké ajiku Candhabirawa; karana kalané ing biyèn aku mateni maratuwaku aran Bagawan Bagaspati, iku nuli ana swara, ujar ing swara : ”Héh, Salya bésuk ing perang Bratayuda, yèn ana ratu ambêk pandhita, sarta duwé jimat Kalimausada, ing kono aku malês marang kowé.” Sarta aku ditinggali aji Candhabirawa. Amung wêkasku marang kowé, yèn aku mati, nagara ing Mandaraka baé mangsa bodho kowé. Wis kowé nuli mulih!”

Radèn Nakula sâhâ Sadéwa sangsâyâ sangêt anggênipún muwún, lajêng pamít mantúk. Samargi margi bôtên kéndêl angusapi êlúh. Sadhatêngipún ing pasanggrahan, lajêng sowan ingkang rákâ Prabu Yudhístirá, tuwín Prabu Krêsnâ, Wrêkodârâ, Janâkâ. Radèn Nakulâ saha Sadéwâ lajêng matúr ing sawêwêlingipún Prabu Salyâ.

Prabu Yudístirá sakaliyan Arjunâ sarêng midhangêt lajêng sami muwún, wêlas datêng Prabu Salyâ. Prabu Krêsnâ akaliyan Wrêkodârâ sami gumujêng, sartâ anglirík dhatêng Prabu Yudístirá, sabab salaminipún gêsang, Prabu Yudhístirá punikâ dèrèng naté dukâ, sâhâ dèrèng naté anyakitakên manahing tiyang, mângkâ ing mangké badhé anglampahi mêjahi Prabu Salyâ.

Kacariyós malih pasanggrahan ing Mandarákâ, garwanipún Prabu Salyâ, anâma Dèwi Sêtyawati, anglangkungi ayunipún. sartâ pakarti, sagêd angladosi kakúng, sartâ pantês ing salêléwanipún. Sampún patutan gangsal, ingkang jalêr kêkalih, anâma Radèn Burísrawâ akaliyan Rukmârâtâ, nangíng sampún sami pêjah ing pêrang Brátâyudâ. Putranipún èstri tigâ, satunggil kagarwâ dhatêng Prabu Suyudânâ, satunggil kagarwâ ing Prabu Karnâ, satunggilipún kagarwâ ing Prabu Bálâdéwâ ing Mandurâ.

Ing sapêngkêripún Radèn Nakulâ sartâ Sadéwâ, Dèwi Sêtyawati sangêt anggênipún muwún, anêthah dhatêng ingkang rákâ, déné ambêlakakên isarat ingkang badhé adamêl ing

sédanipún, bôtên angówèl sariranipún, sartâ putrâ putranipún èstri, amilalah kapénakanipún. Déwi Sêtyawati badhé sudúk sasirâ, Prabu Salyâ énggal anyandhak patrêmipún ingkang rayi, sartâ anyêrêpakên ingkang dadós karsanipún. Lajêng dipún ngungrúm, kabêktâ dhatêng ing pasaréan.

Sarêng ing bangún énjíng ingkang garwâ kapatós nggènipún saré, abantal astanipún ingkang rákâ, sartâ paningsêtípún dipún tindhihi ingkang sapalih. Prabu Salyâ alón andudút astanipún, paningsêtípún lajêng katigas ing dhuwúng. Nuntên tumêdhak lirih, ingkang garwâ lajêng dipún apít ing gulíng, sartâ payudaranipún kasêsêlan ing golèk kancânâ, sartâ kawicantênakên : "Ibu, Si bapak lungâ pêrang." Prabu Salyâ lajêng têdhak ing jawi, aningali srêngéngé sampún malêthèk. Balanipún sampún pêpak, nuntên wangsúl angrangkúl sarta angarasi ingkang garwâ. Pangandikanipún : "Nimas, kariâ saré, aku pamít pêrang." Anggènipún ngandikâ makatên punika sarwi amêgêng waspâ. Prabu Salyâ lajêng dandós. Srêngéngé sampún inggíl. Balanipún dangu anggènipún sami ngêntósi. Prabu Salyâ

miyós anitih ráta. Balanipún lajêng anabuhi têngaraníng pêrang, sâhâ angrakít gèlar. Prabu Suyudânâ sabalanipún angumpúl wóntên ing ngriku. Pandhâwâ inggíh sampún angrakít gèlar sâhâ anabuh têngarâ, lajêng mangsah ing pêrang. Têmpúhing pêrang kadós mên dhúng pêthukan sami mên dhúng, raméníng pêrang swaranipún kadós rêdi jugrúg. Sampun kathah ingkang pêjah. Korâwâ amêstèkakên yèn Pandhâwâ baddhé tumpês déning sénapati Salyâ. Prabu Salyâ amêdalakên aji Cándhâbirâwâ, anuntên kathah sarta warni warni danâwâ ingkang mēdal sakíng sariranipún. Angêbêki ing paprangan, sartâ sami ambêktâ dēdamēl. Ambêbujēng mēngsah, anggadani, amēdhangí sâhâ anyakóti mēngsah. Yèn kawalēs dipún pêjahi, sangsâyâ wēwah kathah. Korâwâ surak gumêrah sartâ sami sukâ aningali.

Bâlâ Pandhâwâ kâthah ingkung pêjah, girís sami lumajēng. ngungsi wingkingipún Prabu Krêsna sâhâ prabu Yudistira. Prabu Krêsna lajêng angundhangí bâlâ Pandhâwâ sadâyâ, andikakakên ambucali dēdamēlipún, sartâ sami kēkudungâ.

Lajēng sami anglampahi dhawúhipún Prabu Krêsna sadâyâ. Dawânâ ingkang mēdal sakíng aji Cándhâbirâwâ lajēng sami dhêlóg dhêlóg kémawón, angadēpi mēngsahipún.

Prabu Krêsnâ anuntên angatag dhatêng Prabu Yudhistirâ amêthúkna pêrangipún Salyâ. Prabu Yudhistirâ énggal anitih râtâ, majêng dhatêng ing paprangan. Prabu Salyâ amatak aji Cándhâbirâwâ malih, ambrubúl wêdalíng danâwâ saking sariranipún. Agêng agêng sartâ katah, angungkúli íngkang rumiyín. Sami amurúgi Prabú Yudhistirâ. Prabu Yudhistirâ énggal amawas Kalimausada, amêdalakên latu anglangkungi agêngipún. Latu wau lajêng ambêsmi danâwâ wau, têlas kabêsmi sadâyâ. Prabu Yudhistirâ lajêng anglêpasakên Kalimâusadâ. Prabu Salyâ kénging jajanipún pêjah, gumêbrúg Yudhistirâ dhawah ing râtâ. Bâlâ Pandâwâ surak gumêrah, sartâ ambyúk ambujêng mêngsah. Korâwâ lumajêng ing sapurug purúg. Nanging kathah íngkang kacandhak pêjah tuwin têtúk. Patih

Sangkuni kacandak dhatêng Radèn Wrêkodârâ, lajêng dipún sêmpal sêmpal.

Prabu Suyudânâ lajêng kondúr dhatêng pasanggrahanipún, sabâlâ punggâwâ sâhâ satriyanipún.

Wóntên bupati ing Mandarâkâ satunggil sampún sêpúh, katatón kalanipún andhèrèk Prabu Salya amêdali pêrang, punikâ apratéla dhatêng Dèwi Sêtyawati, yèn íngkang rákâ sédâ wóntên ing paprangan.

Sarêng dipún pratélani makatên, Déwi Sêtyawati lajêng kantu. Sasampuning êngêt, kêkah ing karsâ badhé ambélani íngkang rákâ, lajêng anitih râtâ sarwi angastâ patrêm, kadêrêkakên ing prékan satunggil, anâmâ Sugandini. Sumêdya tindak dhumatêng ing Kurusétra, angupadési layónipún íngkang rákâ.

Sarêng andhungkap dumugi ing Kurusétra, ratanipún rêmúk, dadós kapêksâ tindak dharat angupadési layóning rákâ. Dangu dangu pinanggih Dèwi Sêtyawati énggal angunus patrêm. Katamakakên ing jajanipún, lajêng sédâ. Parékan íngkang nâmâ Sugandini inggih sudúk sarirâ, ambélani gustinipún.

Anuntên pârâ déwâ sâhâ pârâ widâdari sami angiríng nyawanipún Prabu Salyâ, akaliyan nyawanipún Dèwi Sêtyawati dhumatêng ing Surâlâyâ. Wóntên ing ngriku sami pakantúk kanugrahaning swargâ.

9. SUYUDĀNĀ PÊRANG KALIYAN WRÊKODĀRĀ.

PANDHĀWĀ LUMÊBÊT DHATÊNG NGASTINĀ.

Kacariyós Prabu Suyudānā, sabêdhahipún nagari ing Ngastinā, sakíng mirisipún asingidan wóntên sungapaníng sagentên, angêdhêm ing toyā. Anangíng katitik pasingidanipún déning bálā Pandāwā. Lajêng kapratélakakên dhumatêng Prabu Yudistirā, sáhā dhumatêng Prabu Krêsnā. Anuntên sami bidhal sabalanipún.

Sadhatêngipún wóntên sungapaníng sagentên, bálā Pandāwā sami sumêrêp ing solahipún Prabu Suyudānā angêdhêm salêbêting toyā. Wrêkodārā anyumbari sakíng ing dharatan, sartā anguwús uwús, awít bótên prayogi yên ratu kawón pêrangipún lajêng singidan ajrih manawi pêjah. Kapurih méntasā badhé kaajak pêrang tandhíng.

Prabu Suyudānā sarêng mirêng énggal méntas sakíng toyā, réyab réyab sartā kalêbús, anjujûg ing ngarsané Prabu

Krêsnā, Prabu Krêsnā anantún, punāpā purún kaabên pêrang tandhíng kaliyan Wrêkodārā. Wangsulanipún Suyudānā inggíh purún. Prabu Krêsnā paréntah dhatêng balanipún, kinèn anyukani busānā karajan dhatêng Prabu Suyudānā, sartā dédamêl gādā.

Nuntên kasaru rawúhipún Prabu Báládéwā ing Mandurā, sakíng tãpā sangandhapíng grójógan toyā agêng. Prabu Krêsnā kaliyan Prabu Yudhístirā sasêdhèrèkipún énggal sami amêthúk sartā ambagèkakên. Sartā apratéla, yên Prabu Báládéwā bótên amêningi pêrang Brátâyudā, nangíng badhé amêningi pêrang tandhíngipún Wrêkodārā kaliyan Suyudānā. Prabu Báládéwā kaaturan ngidinānā.

Wangsulanipún Prabu Báládéwā : milā énggal kondúr sakíng pratapan awít dipún sanjangi dhatêng Sanghyang Narādā, yên badhé bótên amêningi

pêrang Brâtâyudâ. Déné ing mangké inggih sumêdyâ angidini dhatêng ingkang badhé sami pêrang tandíng.

Wóndéné Prabu Suyudânâ wau sarêng aningali rawuhipún Prabu Bâlâdéwâ, sakalangkung bingahing galihpún, ciptâ badhé wóntên ingkang mitulungi ing sariranipún. Awít nagari Mandura punikâ kabawah ing nagari Ngastinâ, sartâ Prabu Bâlâdéwâ kadamêl ratu andêl andêling pêrang.

Sasampuníng Prabu Suyudânâ angagêm busânâ karajan, sartâ angastâ gâdâ agêng, lajêng wiwít perang tandhíng kaliyan Wrêkodârâ. Arjuna maras ing galih, bilih ingkang rákâ kasóran prangipún. Énggal matur pitakên dhatêng Prabu Krêsna : sintên kang badhé kasóran pêrangipún.

Prabu Krêsna anyêrêpakên, sartâ Arjunâ kadhawahan angêngêtnâ dhatêng Wrêkodara, saking katêbihan kémawón, yén pangapêsipún Prabu Suyudânâ wóntên pupunipún kang kiwa, Arjunâ énggal anyakêti ing sawêtawís kang apêrang tandíng.

Arjuna angèjêpi sarwi anampêl wêntisipún kang kiwâ. Wrêkodârâ sakêdhap aningali pamangsítipún ingkang rayi, sampún anampêni, énggal ngangsgêg pêrangipún sumêdyâ ngrukêt. Suyudânâ kéwêdan, sumêdya ngoncati amapan kang ombér, Lajêng milar,

sinarêngan sinabêt ing gâdâ dhatêng Wrêkodârâ, kénging wêntisipún kiwâ. Suyudana ambrúk, lajêng pinupúh ing gâdâ, jinambak sartâ dhinupakan dhatêng Wrêkodârâ. Prabu Bâlâdéwâ sangêt muring ing galih, awít pamalanipún Wrêkodârâ sawenang wenang, bótên anganggé caraning pêrang ratu. Énggal anyandhak nênggâlâ, kaayatakên dhatêng Wrêkodârâ, Prabu Krêsna sarêng aningali, gugúp ing galih, énggal anyandak nanggalanipún Prabu Bâlâdéwa, sarwi matúr ngrarapu, sampún ngantós andahwèni ing solahipún Wrêkodârâ. Mila amanggih pêjah siyâ siyâ makatên, awít Prabu Suyudânâ punika kénging ipat ipating Bagawan Méntriyâ, kaliyan kénging panêdhanipún Déwi Drupadi. Sabab Déwi Drupadi wau kâlâ rumiyín siniyâ siyâ, dadós Wrêkodârâ punika drêmi amalêsakên. Prabu Baladéwâ sampún lilih galihpún, lajêng kaaturan angrumiyinânâ lumêbêt dhatêng nagari Ngastinâ. Prabu Bâlâdéwâ inggih lajêng amiturút ing aturipún ingkang rayi Prabu Krêsna.

Sapêngkêripún Prabu Bâlâdéwâ, Wrêkodârâ andumugèkakên ing sakarsanipún nggêning damêl sawenang wenang dhatêng Suyudânâ. Sarêng Suyudânâ sampún rêmuk badanipún lajêng anyuwârâ bótên purún pêjah yèn dèrèng atapakan sirahing Pandhâwâ. Nanging swârâ wau bótên kapaèlu dhatêng Wrêkodârâ.

Prabu Krêsnâ kaliyan Prabu Yudhistirâ, Wrêkodârâ sabalanipún nuntên sami wangsúl dhatêng ing pasanggrahan. Jisimipún Suyudânâ katilar wóntên ing ngriku. Kâlâ samantên Prabu Krêsnâ kaliyan Prabu Yudhistirâ dèrèng karsâ lumêbêt dhatêng nagari Ngastinâ. Sabên ing wanci dalu sami midêr midêr ing tilas papan paprangan, tuwín ing wânâ sartâ ing rêdi.

Kacariyós wóntên putranipún jalêr pandhitâ Drunâ satunggíl, anâmâ Aswâtâma ; punikâ kalanipún taksih salêbêting pèrang Brâtâyudâ, apadudón kaliyan Prabu Salyâ, mèh dadós pãncâkârâ. Nangíng Prabu Suyudânâ anglêrsakên Prabu Salyâ.

Aswâtâma sakít manahipún, lajêng késah tâpâ wóntên satêngahíng wânâ. Bêdhahipún nagari ing Ngastinâ Aswâtâma bótên sumêrêp.

Kâlâ samantên Aswâtâma sangêt kagèt kadhatêngan garwanipún Prabu Suyudânâ, sartâ santânâ ing Ngastinâ kêkalih, anâmâ Karpâ kaliyan Kartâmarmâ. Sami sanjang yèn ing Ngastinâ sampún bêdhah, Prabu Suyudânâ ical satêngahíng paprangan, bótên kantênan pêjah gêsangipún.

Aswâtâma ngêrês manahipún, awêlas datêng Prabu Suyudânâ, cíptanipún badhé ambélani ing kasusahan. Lajêng

mangkat sakíng wânâ, alampah pandúng, sumêdya anyidrá pãrâ pangagêngíng Pandhâwâ. Karpâ, Kartâmarmâ inggih tumút.

Sadumuginipún ing pasanggrahan ing wanci dalu, Prabu Krêsnâ pinuju késah midêr midêr. Prabu Yudhistirâ sasêdulúripún gangsal inggih sami andhèrèk.

Aswâtâma wau lajêng anjujug pasanggrahanipún Drusajumênâ kaliyan dèwi Srikandhi. Kalih pisan sampún sami katigas jangganipún. Ing pasanggrahan gègèr sartâ tangís gumêrah. Aswâtâma lajêng ngamúk angagêm jêmparing latu, kathah angsalipún pêpêjah. Radèn Pãncâwâlâ, putranipún jalêr Prabu Yudistirâ, tumuntên wungu, amêthúkakên pangamúkipún Aswâtâma, dangu sami alancaran jêmparing. Pãncâwâlâ kasóran, sampún pêjah amargi dipún jêmparing. Aswâtâma tuwín Karpâ punápâ déné Kartâmarmâ, tumuntên sami mundur dhatêng ing wânâ malih.

Sarêng wanci byar Prabu Krêsnâ kaliyan Prabu Yudhistirâ sasêdulúripún sami rawúh ing pasanggrahan. Kagét mirêng swaraníng tangís gumêrah. Lajêng kapratélan, yén Pãncâwâlâ, kalih Drusajumênâ, tigâ Dèwi Srikandi, sami pêjah, amargi dipún cidra dhatêng Aswâtâma.

Prabu Yudistirâ sasêdulúripún lajêng sami muwún sartâ sangêt prihatós. Prabu Krêsnâ

tansah amituturi supadós sampún ngantós sami sangêt prihatós, awít íngkang sami pêjah wau sampún kalêbêt íng pêpêsthènipún piyambak.

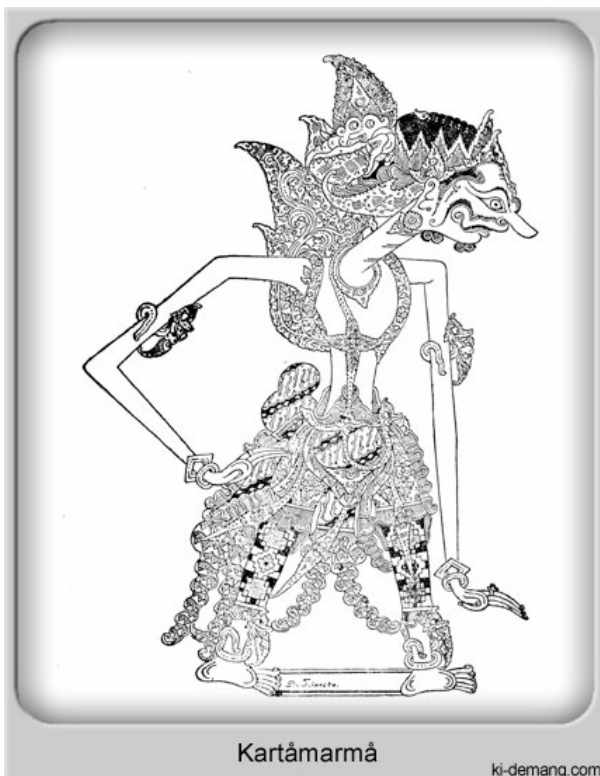
Bagawan Abiyasâ

ki-demang.com

Anuntên sami kagèt íng rawúhipún Bagawan Abiyasâ, íngkang éyang Prabu Judhistirá. Bôtên wóntên íngkang sumêrêp íng sangkanipún, awít Bagawan Abiyasâ wau sampún gêntúr íng tapanipún, sampún prasasat déwâ. Íngkang sami muwún lajêng sirêp. Énggal sami ngabêkti dhatêng íngkang sawêg rawúh.

Bagawan Abiyasâ nuntên amituturi dhatêng pârâ wayahipún kang sami prihatós, sami angicalnâ íng prihatósipún, awít tanpâ damêl yèn kagalihâ, sartâ sampún kalêbêt íng pêpêsthènipún. Kaliyan sami kapuríh angèstókna sartâ anglampahanâ sabarang paréntahipún Prabu Krêsnâ, amêsthi baddhé amanggíh kamulyaníng pêjah. Balík íngkang bôtên sami anglampahi, saèstu badhé manggíh sangsaraníng pêjah, sabab Prabu Krêsnâ punikâ titisipún Batâra Wísnu, milâ

prayógi yèn dipún ênutâ. Sanadyan déwâ íng Surâlâyâ inggíh ugi bôtên wóntên purún ambadali íng paréntahipún Batâra Wísnu, Pârâ wayah tuwín kang sami prihatós wau, íng sakâlâ sami ical íng kaprihatósipún. Bagawan Abiyasâ lajêng pamít, múnâ saking íng ngriku.

Kartamarmâ

ki-demang.com

Anuntên wóntên bálâ kang amratélakakên íng panggènanipún Aswâtâma, wóntên íng dukúh satêngahing wânâ; Karpâ kaliyan Kartamarmâ inggih tumút wóntên íng ngriku.

Prabu Krêsnâ sartâ Prabu Yudhistirá lajêng bidhalan sabalanipún, sumêdya anglurugi Aswâtâma, Dukúh pratapanipún Aswâtâma sampún kinêpang sarta sinurakan. Aswâtâma, Karpâ, Kartamarmâ sami mêdal amêthúkakên pêrang. Aswâtâma angayatakên jêmparing, anâma

Cundhâmaník, wasiyat sakíng bapakipún kang nâma pandhitâ Drunâ. Sarêng kawawas mêdal latu agêng. Prabu Krêsna énggal ngatag dhatêng Arjunâ, anangkisâ jêmparing latu wau, Arjunâ lajêng amawas jêmparing Pasopati. Inggih mêdal latu agêng, atêmpuh sami latu. Sakíng agênging latu urubipún sundhúl ing Surâlâyâ. Pâra déwa sami kagégéran. Batâra Guru énggal angutús Sanghyang Narâda, andawahakên dèdukâ dhatêng kang pêrang, awít purún purún amêdalakên jêmparing latu. Sanghyang Narâda nuntên tumurún. Íngkang sami pêrang kadhawahan angracút jêmparingipún latu, awít jêmparing kêkalih punikâ sami dèdamêl ing Surâlâyâ, bôtên kênging yèn kaanggéa wóntên ing marcâpâda, amêsthi badhé angrisakakên.

Arjunâ sasampunipún angracút jêmparingipún latu, nuntên matúr dhatêng Sanghyang Narâda : "Milanipun purún anglêpasakên jêmparing púnikâ, awít sakíng paréntahipun Prabu Krêsna, kinén nangkís. Sanghyang Narâda sarêng mirêng sangêt sukâ ing galih, sartâ angapuntên dhatêng Arjunâ.

Sanghyang Narâda lajêng andhawahakên dèdukâ dhatêng Aswâtâma, déné purún purún anglêpasakên jêmparing Cundâmaník. Sabab punikâ pêparingipún Bathâra Guru dhatêng pandhitâ Drunâ, sartâ sampún kawalêran, bôtên anglilani yèn kaanggéa pêrang.

Atúr wangsulanipun Aswâtâma : "Milâ purún anglêpasakên Cundâmaník, amúng kadamêl angajrihi ajrihi kémawón, sabab sumêrêp yèn latuning Cundhâmaník wau bôtên purún ambêsmi ing tiyang kang bôtên sumêdyâ sikâra."

Sanghyang Narâda inggih lajêng angapuntên dhatêng Aswâtâma, nanging jêmparing Cundhâmaník kapundhút lajêng kaparingakên dhatêng Arjunâ, inggih sampun katampén.

Anuntên prabu Krêsna matúr dhatêng Sanghyang Narâda : Bôtên parêng yèn angapuntêna dhatêng Aswâtâma, sabab sampún anglampahi kadursilan anyidra Déwi Srikandi, kalih Pancawâlâ, tigâ Drustajumênâ. Íngkang dadós karsanipun Prabu Krêsna, bénjing yítmanipun Aswâtâma kalêbêtnâ ing narâka salaminipun. Íngkang mangké inggih bôtên kapêjahan, awít dèrèng mangsanipun. Bénjing putranipun Abimanyu kang nâma Prabu Parikêsít, punikâ kang badhé amêjahi Aswâtâma, nanging samangké taksih wóntên ing wawratan.

Déné yítmanipun Kartâmarmâ katitísna dhatêng sawarnipun kang asih ing bêbangêr. Amúng Karpâ kang dipún apuntên, awít bôtên anggadhahi manah kadursilan piyambak, amíng kapêksâ sakíng ajrihipún dhatêng Aswâtâma. Íng mangké taksih anglulusakên nggènipún darbé lampah kapandhitan.

Sanghyang Narâda tuwín pâra déwa sâdâya inggih sami sami turút angéstókakên ing karsanipun Prabu Krêsna, nuntên sami mumbúl wangsúl dhatêng Surâlâyâ.

Prabu Krêsna kaliyan Prabu Yudhistirâ sabâlâ Pandhâwa tuwín pâra ratu sêsuruhan, lajêng sami bidhal lumêbêt ing nagari Ngastina, sartâ ambóyong Déwi Banowati. Pasanggahan ing Kurusêtra sampún kabibarakên. Râjâbrânâ ing nagari Ngastina sampún sami kacacahakên. Arjunâ lajêng kadhaupakên kaliyan randhanipun Suyudana kang nâma Dèwi Banowati. Sarèhning Arjunâ sangêt ashipún ing tiyang èstri, dadós gègadhúhanipun jêmparing Cundamaník kapundhút ing Prabu Yudistira, Prabu Krêsna nuntên anjumênêngakên nâta Prabu Yudhistirâ wóntên ing nagari Ngastina, kaéstréna déning Prabu Bâlâdewa sartâ pâra ratu sêsuruhan, tuwín pâra jawâta ing Surâlâyâ inggih sami tumurún angidini jumênêngipun nâta.

Kålå panjênênganipún Prabu Yúdhístirá, nagari íng Ngastiná sakalangkúng arjá, têtayangipún sami sukå, bôtên wóntên kang pinalang galíh, awít karêkså déníng Prabu Krêsnå kaliyan Arjunå. Bilíh wóntên íngkang alampah doråcårå énggal kapapas. Íngkang bodho kasêrêpakên, íngkang musakat kaparingan dãå lumintu, milå sangêt kaéringan déníng mêngsah.

Sarêng sampún lêstantun jumênêngipún nåtå Prabu Yudhístirá, Prabu Bålådéwå kaliyan ratu íng Wiråtå, íng Cêmpålå tuwín pårå ratu sanèsipún, lajêng sami pamít mantúk dhatêng nagarinipún piyambak piyambak, amúng Prabu Krêsnå kang taksíh anênggani wóntên íng Ngastiná.
